

Upasanje Blejskega otoka kot
ideograma duhovnega
osamosvajanja Slovenije

PODOB©A KOLONIJE ALI PODOBA RAJA

Marko Hren

*TO JE ZGODBA O (DE)KOLONIZACIJI
BLEJSKEGA OTOKA*

*in kronika nastajanja muzeja
posebnega pomena z dokumenti in
simboli slovenstva od poselitve do
osamosvojitve – muzeja, ki ga
zaradi post-kolonialnih refleksov in
pritiskov Slovenija še vedno nima!*

*TO JE ZGODBA O UJETOSTI DRŽAVE
V POST-KOLONIALNE LOBIJE in
pripoved o pristranskem,
neustavnem delovanju države, ko
gre za verstva.*

-

Vsebina

Citati in grafike na platnicah in zavihkih // ZA PRELOM IN OBLIKOVANJE.....	4
Citati.....	5
Summary - The Image of Paradise –or an Image of a Colony	10
Metodološka in terminološka pojasnila.....	12
Nov-duh – kompendij za nosilce funkcij v državi in priporočila	16
BLEJSKI OTOK - zgodba izgubljene duhovne svobode in njenega iskanja	19
Kaj je duhovna svoboda?	22
POGLAVJE II ZGODOVINSKA DEJSTVA, HIPOTEZE, LEGENDE IN HIEROFANIJE Napaka!	
Zaznamek ni definiran.	
Stanje raziskav na Blejskem otoku	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Studenci in izviri kot predkrščanska mesta čaščenja	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Ljudska izročila in legende	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Odlok o razglasitvi Blejskega otoka za kulturni spomenik varuje svetišča .	Napaka! Zaznamek ni definiran.
POGLAVJE III - LASTNIŠTVO, DENACIONALIZACIJA, PRAVDNI POSTOPKI.....	Napaka!
Zaznamek ni definiran.	
Zgodovina lastniških razmerij na otoku	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Pravna vprašanja ob denacionalizaciji	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Epilog denacionalizacije - od Protokola 2003 do Sporazuma 2008	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Protokol o izvajanju medsebojno usklajenih vsebin na Blejskem otoku, 2003	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Sporazum o zaključku postopka pred Evropskim sodiščem, 2008.....	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Salomonska rešitev – kako se je rodila ideja o muzeju v Proštiji.....	Napaka! Zaznamek ni definiran.
POGLAVJE IV BOJ ZA OTOK – javni interes v.s. kolonialni interes	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Zaznamek ni definiran.	
Pravna legitimnost skupnosti UPASANA in Staroslavov hram.....	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Slovenska kulturna politika.....	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Povzeta kronologija upasanskih prizadevanj:	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Povzetek izrazov pristranskosti in nestrokovnosti v javnem sektorju	Napaka! Zaznamek ni definiran.

Dolgoletno dopuščanje okoriščanja z zasebnim interesom na račun opuščanja javnega interesa.....**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Ime muzejske zbirke in vsebina.....**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Namembnost stavbe Proštija za javni program**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Upravljavce: Javna institucija kot garant nepristranskosti in strokovnosti? **Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Primerjava Vsebinskih scenarijev za muzejsko postavitev**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Od stare vere do vere v ustavo, pomladno enakonočje 2017**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Slovenija v simbolih**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Pogodba med NMS in Župnijo Bled, 10. septembra 2018..**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Kdo se iz Slovenije v simbolih (NMS, 2018) lahko uvrsti v podobo raja (2019)? ... **Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Primerjalna tabela obstoječih konceptov vsebine in način priprave ...**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

(Pritiski RKC + navzkrižje interesov v javnem sektorju) = (pristranskost+ neustavnost)
.....**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Ministrstvo za kulturo**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Narodni muzej Slovenije**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Zavod za varstvo kulturne dediščine**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

RKC in druge verske skupnosti**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Organi pregona in nadzora**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Stališče Varuhinje človekovih pravic.....**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Kazenski pregon v koliziji z inšpektoratom in varuhinjo človekovih pravic **Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Inšpektorati javnega sektorja niso pristojni za pristransko ravnanje!? **Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Epilog kriminalistične in inšpekcijske preiskave.....**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Epilog na okrožnem sodišču v Ljubljani**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Zaključne upasanske misli ob koncu pravdanja**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

5. UPASANJE BLEJSKEGA OTOKA- SPRAVA**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Kolonija Slovenija**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Obrat v razumevanju in v konceptu sprave**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Pismo staroverskih starešin predsedniku SAZU, marec 2021 .**Napaka! Zaznamek ni definiran.**

Odgovor predsednika SAZU	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Članek staroverskih starešin, časopis DELO – Sobotna priloga, december 2021	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Pismo staroverskih starešin kandidatom v volilnem letu 2022	Napaka! Zaznamek ni definiran.
Knjigi na pot: visoka ambicija za nov muzej!	41
Viri	44

Citati in grafike na platnicah in zavihkih // ZA PRELOM IN OBLIKOVANJE

Naslovnica: motiv sakralnih predmetov iz kamna, razstavljenih v cerkvi na Blejskem otoku. Prenova je z zasteklitvijo domiselno doprinesla zračno prisotnost simbolike šesteroliste perunike.

Citati

»Postavitev muzejske zbirke po vsebini ne sodi na področje delovanja države, kjer ta nastopi (ex iure gestionis) in zanjo veljajo določbe Obligacijskega zakonika, pač pa gre za njeno oblastno ravnanje (ex iure imperii) pri katerem je zavezana spoštovati določila Ustave RS in prava človekovih pravic!« Varuhinja človekovih pravic, 2017.

»Izvrševanje Sporazuma 2008 se tiče le obeh pogodbenic in pri tem veljajo določbe Obligacijskega zakonika!« Stališče kriminalistične policije ob zaslišanju avtorja; identično stališče je zagovarjalo Ministrstvo za kulturo – preiskava se je v izhodišču postavila na stran osumljencev in nasprotno stališču varuhinje človekovih pravic.

Citati, ki sami po sebi kličejo k dekolonizaciji in duhovni o-samo-svojitvi!

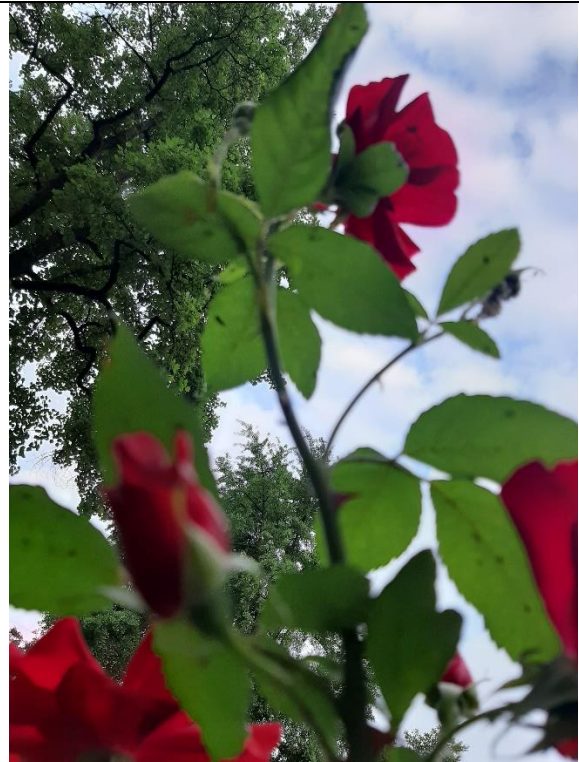
»Župnik **hoče** predstaviti Marijo kot simbol Slovenije in predvsem kot edini ali vodilni simbol na razstavi, kateremu je vse podrejeno!« ... »Po treh urah, ko dejansko nismo prišli skoraj nič bliže postavitvi razstave, smo se dogovorili, da imamo še en sestanek in da naša ekipa pove, kako in kje se lahko vendarle **pride bliže župnikovim zahtevam**«. Iz internega zapisnika NMS, 29.marec 2021.

»...da bosta **predvidene muzejske vsebine RKC in NMS sproti usklajevala in iskala skupne rešitve**«. Jana Mlakar, NMS, v zapisniku ob obisku na Blejskem otoku, 27.9.2016.

»Takšno ravnanje NMS bi po mnenju Varuha lahko pomenilo navodilo za diskriminacijo v smislu 9.člena ZVarD...to pa pomeni neenako obravnavo drugih verskih skupnosti pri uresničevanju njihove pravice do sodelovanja pri upravljanju javnih zadev«. **Varuhinja človekovih pravic** v pisnem mnenju, 2017.

»Kaj takega kot pri projektu Proštija nisem ne jaz in ne moji sodelavci v celotni karieri še nikoli doživela . Z vseh strani so bili pritiski, posebej v zaključni fazi ...klestilo se je in prilagajalo!« Barbara Ravnik, 4.12.2020, v telefonskem pogovoru ob zaključku njenega mandata direktorice NMS.

FOTOGRAFIJE ZA ZAVIHKE

*»Če bi bila Slovenija cvetoč vrt, potem bi bil na njem Blejski otok najlepši rožni grm. Na tem grmu smo negovali prav poseben poganjek, muzejsko razstavo o tisočletni preteklosti tega izjemnega kraja in njegove bližnje okolice. Nežni popek smo po svojih najboljših močeh varovali pred severnimi vetrovi in sončno pripeko. Upam, da se bo kar se da kmalu razcvetel in bomo na trnje lahko pozabili.« **Barbara Ravnik**, maj 2022.*

*»Marko, saj veš kakšni so pritiski!« Predsednik republike NE **Borut Pahor** v neformalnem pogovoru z avtorjem ob imenovanju članov v Programski svet RTV 2018 in ob vprašanju, ali se bo opogumil in imenoval z vidika verstev pluralistično sestavo sveta. Ni se opogumil ne takrat, in ne kadarkoli kasneje.*

Po 14 letnem denacionalizacijskem postopku so na sodišču prisluhnili trdnim argumentom in leta 2002 pravnomočno odločili, da je Blejski otok last države.

Toda prišlo je do najhujšega. S politično odločitvijo je minister Simoniti predal otok župniji Bled. Menim, da gre za nedopustno dejanje, ki je skrajno podcenjujoče do nas, Slovencev, ki v Blejskem otoku vidimo simbol naše identitete in samozavesti

Andreja Rihter, Ministrica za kulturo v času podpisa Protokola 2003

Celotno besedilo Andreja Rihter, Ministrice za kulturo v času podpisa Protokola 2003 .
objava na koncu Poglavja III.

Po 14 letnem denacionalizacijskem postopku so na sodišču prisluhnili trdnim argumentom in leta 2002 pravnomočno odločili, da je Blejski otok last države. Rimskokatoliški cerkvi je bila vrnjena Cerkev Marijinega oznanjenja z župniščem, vsi ostali deli otoka pa so ostali nam, vsem Slovencem. Toda RKC s tem ni bila zadovoljna, želela je prevzeti celoten otok, odvzeti lastnino vsem Slovencem. Takrat je ravno minevalo malo več kakor desetletje od naše samostojnosti, zato smo toliko bolj nestrpno pričakovali odločitev sodišča. To je odločalo na podlagi strokovnih utemeljitev in predvsem z zavedanjem dejstva, da je Blejski otok simbol narodove zgodovine, samobitnosti, suverenosti, svobode. Uspelo nam je! Blejski otok je ostal v javni lasti in pripravili smo Sporazum z Rimskokatoliško cerkvijo o izvajanju vsebin na otoku.

Toda prišlo je do najhujšega. S politično odločitvijo je minister Simoniti predal otok župniji Bled. Menim, da gre za nedopustno dejanje, ki je skrajno podcenjujoče do nas, Slovencev, ki v Blejskem otoku vidimo simbol naše identitete in samozavesti.

A 40 let se bo obrnilo in Blejsko otok bo ponovno v lasti in posesti Slovencev. Toda, pozor, vmesni člen bo vedno politika, z njo pa tudi takšni ljudje, ki slovenskemu narodu ne želijo dobrega. Ljudje, kakršen je Vasko Simoniti.

Pripravimo se za naslednjih 20 let, kmalu bodo minila!

KOLOFON

HREN, Marko Podob@a kolonije ali podoba raja? Upasanje Blejskega otoka kot ideograma duhovnega osamosvajanja Slovenije.

E-gradivo, prva izdaja, maj 2022.

Copyright c avtor in Društvo Slovenski staroverci, 2022

Uredil: Marko Hren

Oblikoval: Žiga Valetič

Slika na naslovnici: vitrina na stavbi cerkve na mestu grobišča. motiv sakralnih predmetov iz kamna, razstavljenih v cerkvi na Blejskem otoku. Prenova je z zasteklitvijo domiselno doprinesla zračno prisotnost simbolike šesteroliste perunike
Motiv na platnici: pogled na otok iz obredne linije, ki je na skici otoka v poglavju II. označena kot os. V trenutku, ko je nastal posnetek, je svetloba zahajajočega sonca padla na gaj, kjer je na otoku izvir, pod obrednim kotom 23,5 stopinj.

Tisk: e-knjiga, format MSWord

Založnik: Društvo slovenski staroverci.

Izdajatelj: Akademija Staroslavov hram pri Svetovnonazorski kozmološki skupnosti UPASANA.

Izdala in založila: Društvo slovenski staroverci v sodelovanju z Akademijo Staroslavov hram – Svetovnonazorska kozmološka skupnost UPASANA- sanjava prostost duha

Tiskana verzija: Cicero Begunje

Naklada 400 izvodov

Kontakt: prostost.duha@gmail.com

Distribucija in naročila: Buča d.o.o. www.buca.si

Datum izida: 30. junij 2022

© Marko Hren

Prva e-izdaja (pdf) je pod pogoji licence Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA prosto dostopna v elektronski obliki (pdf)

CIP

Summary - The Image of Paradise –or an Image of a Colony

The tailoring of Bled Island as an ideogram of Slovenia's spiritual liberation

This is a Story about (de)colonisation of the Bled Island in Slovenia through the tail describing the formation of a (to-be) Museum of Slovene Symbols and Documents from the times of arrival to the Present Home-Land (first millennia) till the Independence (1991).

This ground- research based paper is a chronicle of a Republic being locked into post-colonial reflexes and pressures of Rome Catholic Church. This substantially hits democracy and constitution even when it comes to programing and financing of an eminently public program – such as a national museum of special historic meaning in the presented case. The chronicle displays proofs of a biased, non-constitutional, illegal actions of the Government of Slovenia, the State President and the public servants involved, including the experts and management of Slovene National Museum.

The story is being told by participant-observer of the civil-society led campaign aiming at democratic, participatory, inclusive, transparent, non-biased, non-ideological and – in terms of history – truthful, neutral and balanced design of a collection of documents and representative artefacts/ symbols of Slovenia, its traditions and cultures.

The paper is calling for European internal processes of Decolonisation as a step towards spiritual liberation and true sovereignty. Revival of deep roots and spiritual traditions of our European ancestors shall become a priority of European Cultural Policies, since this heritage represent the foundations for viable Sustainable Development Policies.

The author serves as a co-founder and a head of a Cosmological Society UPASANA, www.upasana.si, registered under the Law of Religious Freedom in Slovenia, and co-Founder, former chair and present co-chair of Association of Slovenski Staroverci (Slovene Nature Centered Faith Association) www.staroverci.si. Both organisations were instrumental in the campaign and the research presented.

The paper presents the state of the art of archaeological, ethnological and history research on wider region of Bled, concluding, that the isle of Bled served as a place of worship long before the Christianisation, and

was continuously used as such. It is revealed, that the sacred geometry of the ancient shrine was preserved even in the epoch of first Christian churches being erected on the isle, while later architecture has covered the hierophany to a substantial degree. The paper continues with arguments regarding the unjustified and unmoral claim of the Catholic Church over the property of all buildings on the island, and presents in detail the – decade long - civil struggle for the implementation of an agreement sealed between the Government and the Rome Catholic Church regarding the public collection of Slovene Symbols and Documents under the auspice of National Museum.

The paper ends with a description of a potential of such collection for national Reconciliation and Peaceful Coexistence. This shall be based on acknowledgment and (legal as well as cultural) rehabilitation of pre-Christian spiritual traditions of heathen/pagan Slavs. This heritage of Slovenes has been neglected and oppressed over centuries while the contemporary Slovene Nature Centered Faith organisations – in solidarity with global de-colonisation campaigns of indigenous peoples around the world – struggle for the respect of constitution and equal treatment of all spiritual organisations.

The book is dedicated to all brave indigenous campaigners for spiritual liberation and factual decolonisation on the planet.

Metodološka in terminološka pojasnila

Za vtis o razsežnosti navzkrižij interesov, ki se izražajo skozi pritiske RKC v smislu prisvajanja in monopolizacije oblasti nad Blejskim otokom, za prepoznanje dolgoročnosti tega nehanja, ki traja neutrudljivo od zgodnjega pokristjanjevanja do danes in, ki ga dandanašnji še vedno povzroča post-kolonialni refleks, je potrebno opazovati in razumeti preplet treh procesov v zgodovini. Najprej vprašanje tisočletij rabe otoka kot hierofanije¹ v prostoru in času in nato vprašanje lastništva na otoku vse do sklepnih dejanj denacionalizacijskega postopka, ter nazadnje, minulo desetletje dogajanja ob zahtevi UPASANA, da se na otoku v stavbi Proštija uveljavi v Sporazumu 2008 dogovorjeni javni program z muzejem posebnega pomena z dokumenti in simboli slovenstva od poselitve do osamosvojitve.

Šele vpogled v vse tri procese – in vsakemu smo namenili svoje poglavje te knjige - pokaže na realno sliko uveljavljanja interesov RKC v primeru Blejskega otoka. Preplet treh procesov pokaže, da se kolonialna cerkev zelo dobro zaveda simbolnega pomena staroverskega svetišča, njegove mitične zgodbe in prostorskih ideogramov za resnično identiteto Slovencev in za našo duhovno osvobajanje ter celotno osamosvajanje².

Prepletali smo tri korpuse virov in sicer lastno raziskovanje, celotno uradno dokumentacijo o vprašanih lastništvu Blejskega otoka pridobljeno na ministrstvu za kulturo in izsledke interdisciplinarnega raziskovalnega dela arheologov, zgodovinarjev, etnologov in antropologov na Blejskem otoku in širši okolici (mikroregiji), posebej dela dr. Vinka Šribarja, dr. Benjamina Štularja in ddr. Andreja Pleterskega³. Za razumevanje mikroregije oz. (po)krajine kot zgodovinskega zapisa je potrebna »totalna arheologija, popolna razlaga krajine in njene geneze«, kot se na svoje vire sklicuje⁴ ddr. Pleterski, ki po desetletjih ekstenzivnega interdisciplinarnega raziskovanja Blejske pokrajine zaključuje, da je »...župa Bled informacijski ključ do nevidne evropske civilizacije, ki dopolnjuje kulture Sredozemlja in Atlantika v zgodovini Evrope«.

Prav na primeru Blejskega kota je namreč interdisciplinarna skupina strokovnjakov v minulih desetletjih preizkusila svoje napovedne modele in tudi v nedavnih objavah prišla do - v srednji Evropi - preverljivih zaključkov, ki omogočajo relativno gotovo oblikovanje pripovedi o preiščenem oblikovanju funkcij v pokrajini - vključno z

¹ Izraz hierofanije privzamemo od Mircee Eiliade, avtorja, ki mu dolgujemo poklon za pionirsko enciklopedično delo o verovanjih in kozmologijah v svetu. Hierofanijo opiše kot vstop svetega ali nadnaravnega v pojavi svet, To se lahko nanaša na svetišča v naravi ali posamezne predmete, ki so jih posamezne civilizacije razumele kot manifestacijo svetega v pojavnem svetu.

² Duhovno osamosvajanje in duhovna osvoboditev je rdeča nit in smer našega pisanja, ne le v tej publikaciji temveč poudarjeno v vrsti prejšnjih. Podrobneje posebej v Hren, (2020,2), kjer duhovno osvobajanje obravnavamo v širšem Evropskem in globalnem kontekstu. Da se je v volilnem letu 2022 v Sloveniji pojavilo gibanje, ki nosi naziv SVOBODA, je pomenljivo.

³ Posebej Štular, 2020 in Pleterski 2011, 2014, 2015 in 2020.

⁴ Ibid.

bivalnimi naselji, svetišči in grobišči - v davni preteklosti in preživetje starodavne zasnove prostora do današnjega dne.

In prav zato, ker so prostorski zapisi/ključi - po Pleterskem *ideogrami mitične pokrajine* - ne le preživeli do današnjega časa, temveč tudi odigrali pomembno vlogo pri iskanju odgovorov na vprašanja, ki so si jih o slovenskem narodu zastavljali razumniki v različnih časovnih obdobjih (i.e. Valvasor, Linhart, Prešeren, Tavčar, Kermauner in številni drugi), se moramo ob razpravi o prostorski in programski podobi Blejskega otoka toliko bolj odgovorno vprašati, kaj bomo z otokom in načrtovanim muzejem pripovedovali obiskovalcem – tako naključnim turistom kot domačim šolarjem in popotnikom, ki tja zaidemo kot ljubitelji gora, jezer in izvirov ali preprosto kot raziskovalci sveta.

Zgodba, ki je pred bralci, bi se lahko sodeč po citatih na zavihkih brala kot kriminalka, če bi jo le obdelali literarno. A čeprav nas je mikalo glavne igralce vplesti v literarno zvrst pisanja, smo se odločili, da dogodke v tej fazi zabeležimo kot kroniko. Kronisti seveda ob tem kot opazovalci – akterji- raziskovalci⁵, jočemo, in čustva globalne solidarnosti nas navdihujejo z literarnimi kronističnimi vložki. Jočemo ob nepripravljenosti državnega vodstva (vlada, predsednik, vodstva političnih strank, državnega sveta), da bi se odgovorno zazrli v vprašanje skoraj izgubljenih duhovnih korenin naroda, in sledili pogumnim znanilcem duhovne osvoboditve v preteklosti. Pretresljivo je opazovati prezir in popolno umanjkanje sočutja na strani vodstva RKC, tako do naših pobud kot do pojava zagovornikov staroverske tradicije, kar je izpričan globalni fenomen⁶, ki kaže na stanje duha uslužbencev dotične cerkve. Ob vedrih znanilcih neustavljivega zanosa za dokončno dekolonizacijo v svetu, ki se napaja v generacijah tistih preživelih nosilcev avtentičnega izročila, ki so še doživeli tako nezamisljivo nasilje jezuitskega tipa prevzgoje, kot neposreden medgeneracijski primarno socializacijski pečat naravoverskih tradicij, čutimo toliko večjo odgovornost, da pri zrenju v preteklost dvignemo temne zastore. Ob preziru, agresivnosti in pohlepu RKC čutimo dolžnost, da se v globalni solidarnosti odločno postavimo zoper kolonialne reflekse, na čelu katerih ni sama ali samó RKC temveč doslej tudi praktično celotno Slovensko politično vodstvo. Naš nedavno pokojni prijatelj, raziskovalec in neutrudni kronist Pavlo Medvešček Klančar, je o svojih odkritjih preživele staroverske tradicije sredi Evrope, sredi demokratične, svobodne Slovenije, po dogovoru s svojimi staroverskimi viri dolga desetletja molčal. Zakaj?

Pavlov epski, zgodovinski molk govori o stanju duha v Evropi 21tega stoletja sam po sebi in komentar ni potreben. Njegova več-desetletna bogata tišina ima enako moč kot njegov izjemen prispevek v objavljenih delih.

J'accuse.

⁵ Več o prednostih in pasteh raziskovanja z udeležbo na področju staroverske tematike glej v prispevkih dr. Kaje Hrobat dr. Gregorja Lesjaka v DSS, 2020.

⁶ Poglavar RKC se je tako na primer šele prav pred kratkim, na pomenljivi 1.april 2022, uspel opravičiti Kanadskim prvotnim prebivalcem za grozljive zločine, ki so jim bili prizadeti še v 20 stoletju. Potrebna so bila desetletja aktivizma, kampanj, bojev na sodiščih in obelodanjenja dokazov o okrutnostih v šolah za prevzgojo staroselskih otrok. A RKC svojih programov financiranja dodatnih šol v staroselskih regijah še vedno ne opušča! Omenjeno prvoaprilsko opravičilo je lahko samo mali, pomemben simbolni korak – ki pa še ni pokazal, da je postal znanilec obrata v odnosu RKC do staroselskih kultur.

Pričujoča kronika je moralna obsodba današnjih post-fevdalnih, post-kolonialnih refleksov in njihovih nosilcev.

Zato smo jo morali pisati do konca resnicoljubno, brez samo-cenzure. Iz uradno pridobljenih dokumentov smo citirali izjave, ki jih ob dejstvu, da predstojniki in nadrejeni po naših opozorilih o navzkrižjih interesov niso ustrezno odreagirali, ne moremo in ne smemo jemati kot naključne spodrsaljaje posameznih visokih uradnikov temveč kot verno sliko stanja duha in sistemske ter sistematične korupcije, pristranskega ravnanja državnega vrha in uradništva in s tem z vidika verstev neustavnega delovanja države. Vrh ledene gore eklatantnih kršitev ustavnega načela laičnosti države je dejstvo, da se je država pri izvajanju Sporazuma za predmetno muzejsko zbirko pogovarjala večidel s predstavnikom dotične cerkve (verske organizacije RKC, ki jo je zastopal Blejski župnik) in ne s predstavniki stroke - Teološke fakultete, kot je to predvideno v Sporazumu. A to je samo najbolj izrazit vrh mogočne gore kršitev ustavnih načel.

V prizadevanja za korektno in profesionalno postavitve muzejske zbirke v stavbi Proštija na Blejskem otoku je bilo vključenih veliko ljudi in institucij. Kadar uporabljamo prvo osebo v množinski obliki, se to nanaša na DSS in/ali UPASANA, edninsko obliko pa uporabljam samo v primerih, ko sem se s posameznimi sogovorniki in sogovornicami pogovarjal zaupno, na štiri oči ali dva para ušes.

Terminologija in uporabljene kratice

- Akademija STAROSLAVOV HRAM, Akademija za proučevanje naravoverskih obrednih praks kot sestavni del UPASANA, Svetovno nazorske kozmološke skupnosti UPASANA, sanjava prostost duha, registrirane po Zakonu o verski svobodi, 2012.
- DSS, Društvo slovenski staroverci, ustanovljeno 2013 po zakonu o društvih.
- ESČP, Evropsko sodišče za človekove pravice.
- MK, Ministrstvo za kulturo, pristojno za kulturno dediščino in za verske skupnosti ter versko svobodo.
- KZS, Kazenski zakonik Slovenije.
- NMS, Javni zavod Narodni muzej Slovenije v pristojnosti Ministrstva za kulturo.
- Odlok, 1999, Odlok o razglasitvi Blejskega otoka za kulturni spomenik državnega pomena, objavljen v Uradnem listu 5. 10. 1999, stran 12524 / št. 81.
- Predmetna zbirka, predmetni muzej; se nanaša na - v Sporazumu 2008 predvideno - muzejsko postavitve Simbolov in dokumentov slovenstva od poselitve do osamosvojitve v stavbi Proštija na Blejskem otoku.
- Proštija; stavba na Blejskem otoku, na parcelni št. 1148 v izmeri 390m2 kjer naj bi po Sporazumu 2008 in Protokolu 2003 vzpostavili muzejsko zbirko posebnega pomena. V stavbi je v pritličju od uveljavitve Sporazuma zasebna trgovina s spominki, ki jo upravlja zakupnica otoka, RKC.
- Protokol 2003, Protokol o izvajanju medsebojno usklajenih vsebin na Blejskem otoku sklenjen med MK in RKC, 2003.
- Republika, Republika Slovenija kot država s svojo ustavno ureditvijo.

- RKC, Rimskokatoliška cerkev, v različnih kontekstih se kot pravna oseba pojavlja Blejska škofija ali Ljubljanska nadškofija.
- Sporazum 2008; Sporazum o zaključku postopka pred Evropskim sodiščem za varstvo človekovih pravic in s tem o končanju odprtih vprašanj denacionalizacijskega postopka vračanja nepremičnin Blejskega otoka ter upravljanju in gospodarjenju sklenjen med MK in RKC, dne 14.10.2008.
- UPASANA, Svetovno nazorska kozmološka skupnost UPASANA, sanjava prostost duha, registrirana po Zakonu o verski svobodi.
- Vlada RS, Vlada Republike Slovenije.
- ZVKD, Javni zavod za varstvo kulturne dediščine v pristojnosti Ministrstva za kulturo.
- ZLKSDL Zakon o lastninjenju kulturnih spomenikov v družbeni lasti.
- ZSPD Zakon o stvarnem premoženju države, pokrajin in občin.
- ZVKD Zakon o varstvu kulturne dediščine.
- ZON Zakonom o ohranjanju narave.
- ZDEN - Zakon o denacionalizaciji.
- ZVS – Zakon o verski svobodi.

Nov-duh – kompendij za nosilce funkcij v državi in priporočila

Kroniko Blejskega otoka objavljamo po predsedovanju Slovenije Evropskemu svetu (druga polovica leta 2021) saj javnosti in političnega prostora med tem pomembnim in odmevnim mednarodnim dogajanjem namenoma nismo želeli vznemirjati, bili pa smo v tem času najbolj na preži in s kroniko pripravljeni, saj je bila verjetnost, da se bo v tem času na Blejskem otoku pojavila versko povsem pristranska postavitev velika. Kronika ugleda luč sveta v času volitev leta 2022 – Slovenija izbira predstavnike na državnozborskih, nato pa še na predsedniških in občinskih volitvah. Na dan državnozborskih volitev je svečeniški zbor UPASANA ob svojem osrednjem svetišču pod obredno lipo ob Slovenskem etnografskem muzeju v kulturnem središču ob Metelkovi ulici⁷ v Ljubljani opravil daritveni obred s priprošnjami prednikom za prodor modrosti na funkcije v inštitucijah države.

*Vraja bela, varuj smelo nas pred besi!
Vražji kamen vrti, vražo belo zmesi!
Bela moč, v svet nas PRAV ponesi!*

*Vraja bela, varuj smelo nas pred besi!
Vražji kamen vrti, vražo belo zmesi!
Bela moč, v svet nas PRAV ponesi!*

*Vraja bela, varuj smelo nas pred besi!
Vražji kamen vrti, vražo belo zmesi!
Bela moč, v svet nas PRAV ponesi!*

Ob predsedovanju smo imeli pričujočo kroniko že pripravljeno za objavo in zakupljena so bila tudi domenska imena za spletne strani Podobaraja.si in Slovenijavsimbolih.si. Sumili smo, da bo RKC s Protokolom Vlade RS poskusila na hitro postaviti pristransko zbirko za potrebe protokolarnih obiskov med predsedovanjem. To so nam potrdili tudi drobci informacij iz NMS, po zaključenem predsedovanju pa smo tudi izvedeli, da so bile namere za postavitev okrnjene zbirke s promocijo pokristjanjevanja resne in da so postavitev preprečili prav konflikti zaradi nevzdržnih pritiskov Blejskega župnika na vsebino muzejske zbirke. Naša zadržanost do objave pričujoče publikacije v javnosti, se je v takih razmerah pokazala kot upravičena.

Na srečo se v Proštiji na Blejskem otoku razen prodaje cenениh spominkov do danes ni dogodilo nič, kar smo redno preverjali z obiski na otoku. To seveda ne pomeni, da se v Proštiji ne bo znašla kaka pokvečena različica muzejske postavitve

⁷ O obrednem mestu več v eseju Ta vražja slovenska kultura v Hren, 2019. V eseju je pojasnjena tudi geneza Vražjega kamna.

prav v času izida te knjige. Zadnje informacije kažejo na to, da se vodstvo MK dogovarja za okrnjeno verzijo muzejske postavitve, ki bi vključevala samo drobec simbolov kot so grb, zastava, himna, jezik in seveda nabor artefaktov pokristjanjevanja. Taka postavitve bi bila neustavna, protispravna, nasprotna Sporazumu in Protokolu in zato zelo verjetno predmet novih pravnih postopkov.

Zaradi stalne nevarnosti za nenadni pojav vsebinsko pristranske, neustavne in Sporazumu nasprotne zbirke na Blejskem otoku, je knjiga spisana kot kompendij za bodoče nosilce funkcij predvsem v vidu in vzduhu naslednjih priporočil.

1- Zaščita globoke dediščine; glede na zadnje interpretacije arheoloških izkopavanj, je potrebno pripraviti nova izhodišča za kulturnovarstvene pogoje, ki bodo v ospredje postavili izvirno geometrijsko postavitev hierofanij v gaju na otoku, temu primerno je potrebno razpisati arhitekturni natečaj za urejanje krajine na otoku in zaščite ter prezentacije najstarejših svetišč, kot so ta interpretirana v recentnih študijah. Pri tem morajo biti inštitucije povezane z RKC zaradi navzkrižja interesov izločene iz postopkov.

2- Upravljanje z otokom, stavbo Proštija in muzejsko zbirko. Pri upravljanju s programom predmetnega muzeja mora Vlada RS nedvoumno določiti odgovornosti na ravni vlade in pri tem posebej zahtevati, da se dosledno izvaja nadzor nad navzkrižji interesov. Pritiski RKC in uspeh teh pritiskov v minulih desetletjih kažejo, da morajo biti vsi kadri, udeleženi v procesu, brez interesnih povezav z RKC. RKC ima zaradi nesporne predkrščanske dediščine na otoku neizpodbiten konflikt interesov za vse dejavnosti odkrivanja in upravljanja s kulturno dediščino. Prezir RKC do naših pobud dodatno onemogoča zaupanje.

Predlagamo, da se država glede muzejske zbirke dosledno pogovarja - skladno s Sporazumom 2008 s predstavniki stroke (SAZU, Univerza v Ljubljani, tudi Teološka fakulteta, Akademija Staroslavov hram ipd.) in ne z župnijami in škofijami, kot je bila sporna praksa doslej.

3- Vsebina muzejske zbirke. Oblikovati je potrebno novo ekspertno programsko skupino za vsebine muzejske zbirke v Proštiji pod vodstvom NMS s skrbnim nadzorom MK z vidika navzkrižij interesov, nevtralnosti in strokovnosti. Skupina mora pripraviti z vidika zgodovinskih etap uravnoteženo zbirko simbolov in dokumentov, ideološko nevtralnno, s sodobnimi prezentacijskimi tehnologijami in brez vnaprejšnjih zahtev Blejskega župnika in RKC, kar je bila dosedanja praksa. NMS in MK morata pri tem predvideti primerno obliko informiranosti in udeležbe javnosti.

4- Takojšnje priprave na zaključek obdobja zakupa Blejskega otoka po Sporazumu 2008. Zakupna doba se zaključi leta 2053. Torej čez trideset (30) let, od podpisa Sporazuma pa je minila že ena tretjina zakupne dobe. Država mora naročiti verodostojna izvedenska mnenja o ničnosti lastninskih pravic pridobljenih v času podeljevanja fevdnih pravic škofom RKC (kot je primer za Blejski otok, podrobneje opisan v 3 poglavju) na katere se RKC sklicuje. **Država mora vzpostaviti verodostojen in celovit program dekolonizacije;** Slovenski razumniki so pred poletjem 2017 v SAZU pripravili posvet pod pokroviteljstvom aktualnega predsednika države in objavili zbornik Prispevki za Slovenski nacionalni program II., Prenova Evropa⁸, v katerem Peter Kovačič Peršin preroško zapiše predlog „kako zaustaviti proces kolonizacije, bi morala

⁸ ur. Tine Hribar, SAZU, 2018.

biti že danes prva skrb slovenske politike in gospodarstva“ ter nadaljuje “vrniti se moramo k etičnim in duhovnim koreninam svoje civilizacije«. **Strinjamo se, da bi morala slovenska vlada pripraviti program oziroma strategijo zaustavitve kolonizacije in znotraj tega program za duhovno osvoboditev. Vrnitev Blejskega otoka v javno last in posest mora biti nosilni projekt Slovenskega programa dekolonizacije.**

5- **Po preteku zakupne dobe (2053)** morajo Blejske heirofanije preiti v upravljanje pravnim osebam, ki imajo v svojem poslanstvu varovanje globoke predkrščanske snovne in nesnovne kulturne dediščine.

6- **Koncept sprave slovenskega naroda in vse spravne slovesnosti** je potrebno resetirati, oblikovati na novo, skladno s priporočili iz zbornikov simpozijev v Kobaridu⁹ in v duhu zaključka, do katerega sta prišla¹⁰ avtorja in prva apologeta sedanjega koncepta sprave dr. Spomenka in dr. Tine Hribar v svoji zadnji knjigi in se glasi: *»Spravo, spravljenost s samim seboj si bomo vrnili, ko si bomo zmožni znova prisvojiti predkrščansko slovansko slovenstvo, vključno s slovenskim staroverstvom.«*. Prve pobude smo tako predsedniku države kot predsednikom vlad dajali od 2014 dalje. Apelirali smo, da se vodstvo države vzdrži spornih spravnih dejanj do vzpostavitve novega koncepta, ki mora biti usmerjen izrazito razvojno in progresivno, torej usmerjen v prihodnost in ne v preteklost, temeljiti mora na vzpostavljanju vzdušja, ki ga ne bodo predeterminirali stari konflikti temveč dejanski potenciali naravnega in družbenega okolja. Najbolj prezrt potencial za spravo in razvoj gnezdi v isti točki, kjer se desetletja lomijo ideološka kopja, torej, na vprašanju etike v stiku z bitji stvarstva, narave, okolja, v kozmologiji, po starem rečeno na področju verstev in ideologij.

7- **Zaščita javnega interesa in vključevanje javnosti pri odločanju javnih zadev**, skladno z Ustavo RS. Odnos do kulture in javnega dobrega pa tudi odnos dosedanjih vladnih koalicij do same javnosti, se je pokazal tudi v dejstvu, da nobena od dosedanjih vlad RS in nobeno vodstvo NMS ni čutilo potrebe, da bi o predmetni muzejski zbirki na Blejskem otoku vsaj skromno komunicirali z javnostjo. Na nobeni od uradnih spletnih strani ni nobene informacije o tem projektu. Ta podatek sam zase pove vse! Gre vendar za 'muzej posebnega pomena'. Priprave nanj pa tečejo v tajnosti.

8- **Ponovna vzpostavitev mehanizmov države v podporo raznolikosti duhovnih šol, praktik in organizacij. Ponovna vzpostavitev neodvisnega Urada ali druge službe za duhovno svobodo in posodobitev Zakona o verskih skupnostih v nov Zakon o duhovni svobodi.**

⁹ Vsakoletni dogodki v Kobaridu od 2017 dalje. Izšli so zborniki s treh simpozijev; DSS 2018,2019, 2020. Glej tudi ter predloge UPASANA predsedniku republike v letih 2014, 2015, 2016.

¹⁰ Hribar, 2021.

BLEJSKI OTOK - zgodba izgubljene duhovne svobode in njenega iskanja

Ob pisanju o staroverstvu si neprestano zastavljamo vprašanje, koliko smo Slovenci duhovno osvobojeni in suvereni. Pri tem pojmujeemo raven duhovne svobode kot vsebnost, ki je premo-sorazmerna s suverenostjo posameznika in tudi naroda. Na vprašanje o duhovni osvobojenosti si ne bi mogli odgovoriti ne da bi poprej raziskali gradnike slovenske domorodne, prvinske, avtentične in samobitne, torej v jedru identitetne duhovnosti. Ta pa se skriva vsepovsod, v nepoznanih pomenih besed v materinem jeziku, v prezrtih svetiščih v naravi ter v ledinskih imenih krajev, gora in vodovij, mimo katerih se dnevno pomikamo, ne da bi se scela zavedali njihovega skrbno izbranega pomena. A kot bomo brali v nadaljevanju je naša globoka duhovna vsebnost presenetljivo vtkana še marsikje v nepopisanih zgodah o prelomnih dogodkih za našo kulturo.

Zaveza Republike Slovenije, ki je bila sprejeta ob podpisu Sporazuma o predaji Blejskega otoka RKC v srednjeročni zakup¹¹ in določa, da mora po tem Sporazumu v stavbi Proštija na Blejskem otoku Narodni muzej Slovenije vzpostaviti »Muzej posebnega pomena s simboli in dokumenti slovenstva od poselitve do osamosvojitve« se je pokazala kot pravi navdih za široko strokovno razpravo o najpomembnejših zgodovinskih dogodkih in simbolih, ki so vplivali na slovensko identiteto in tudi na duhovno vsebnost prebivalstva na ozemlju naše republike. Proces prizadevanj za nastajanje zbirke, ki so ji nekateri akterji v določenih trenutkih nadelo versko pristransko ime »Podoba raja«, je nedvomno pokazal, da je Slovenija v precejšnji meri tako v duhovnem kot v političnem smislu še vedno KOLONIJA in da je do RAJA še trnova pot. V tej luči je »boj za otok« še bolj kot je bilo pričakovati, postal boj za duhovno osamosvajanje in s tem tudi solidarnostni boj z drugimi koloniziranimi ljudstvi sveta, ki se borijo za celostno osvoboditev izpod prežitkov kolonialnih sil.

Naša republika je pri tem boju doslej žal pokazala predvsem zelo jasno podobo kolonije in zelo nizko raven suverenosti in ambicije v kulturni politiki.

V predhodnih delih¹² smo pojasnili, da sta bila prvobitna duhovnost in svečeniški red prvi žrtvi kolonizacij, ki ju je običajno fevdalni kolonialni plenilski hod uničil v prvih fazah kolonizacije, da je nato z zaslužnjenimi populacijami lahko ob pohabljenem čutu roda do prirode nemoteno ropal in uničeval življenjska okolja, plenil naravne vire, uničeval biodiverzitetu in nasilno prešolal domorodne otroke v podložnike, sužnje in plenilce lastnih pri-rodnirov. Prva žrtev kolonizacije je bilo domorodno znanje o redu, pravih odnosu roda do prirode, znanje, vklesano v mite, obrede, mesta češčenja in skoz vsakodnevna opravila skupnosti vgrajeno v primarno socializacijo. To pa so obenem tudi temeljne strukture, ki so skoz stoletja nasilja vzdrževale in vzdržale sisteme indigene, domorodne, staroselske duhovnosti vse do danes.

Do kakšne mere so se te strukture porazgubile Slovencem?

Koliko dokumentov in simbolov prvinske slovenske duhovnosti nam je ostalo?

¹¹ Sporazum 2008.

¹² Npr. prispevki v DSS, 2018 ali Hren, 2019.

So ti vredni, da jih vključimo v nacionalno zbirko, ki bo odsev naše identitete?

So vredni, da jih vključimo v program obveznega šolstva?

Anton Tomaž Linhart (1788,180), en od pionirjev razprav o domorodni veri jedrnato povzame bistvo: »ker so Slovani po Karlu Velikem pod vplivom fevdalnega sistema in krščanske vere polagoma nehali biti to kar so bili, je čas, da prikažemo izvirno podobo naroda, preden so jo skrivili tuji vplivi«. Od Linharta pa do danes čas obelodanitve izvirne podobe naroda. še vedno ni prišel.

Na uvodno vprašanje so nam pomagale odgovor poiskati raziskave in etnološka pričevanja, objavljena v minulih 10 letih. Slovenija se pri tem kaže kot progresivna skupnost, saj smo priče tvornemu in razvejanemu sodelovanju akademske in civilnodružbene raziskovalne sfere. Neodvisni raziskovalci, ki so v velikem številu zbrani v Društvu slovenski staroverci (v nadaljevanju DSS) in formalne raziskovalne skupine slovenskih univerz in ZRC SAZU, so si podajajo roko. Simpoziji, ki jih DSS od leta 2017 organizira v Kobaridu, stremijo k spodbujanju izmenjave med vsemi akterji raziskovanja naše globoke kulturne dediščine in so bili tudi zato zastavljeni izrazito interdisciplinarno. V letu 2021 je Akademija Staroslavov hram izdala poskus sinteze objavljenih del v sinoptičnem delu Prirodoverje¹³.

Prelomna točka za raziskave o predkrščanskih kozmologijah in verovanjih v bližnji preteklosti je bil gotovo izid knjige soustanovitelja DSS Pavla Medveščka, *Iz nevidne strani neba* v letu 2015. Medveščkovi zapisi z več-deset-letnih pogovorov s preživeli staroverci v Zahodni Sloveniji, celotnem Posočju, Trebuši, Trnovskem gozdu in vse do Snežniških pogorij, so prebudili in na svoje mesto postavili spomine stoterih ljudi po vsej Sloveniji. Z Medveščkom smo v sedmih mesecih po izidu knjige priredili več kot 40 dogodkov po Sloveniji, in njegovo delo je bilo hipoma razprodano, Založba ZRC SAZU pa se je še v istem letu odločila za ponatis. In v kratkem je bila razprodana tudi druga naklada. Tvorno sodelovanje DSS in ZRC SAZU je dokazalo, da imajo trendne politike raziskovalnih dejavnosti, ki stremijo k vključevanju, povezovanju in sodelovanju med raziskovalnimi skupinami v t.i. petorni vijačnici inoviranja, svoj smisel.

Staroverstvo je samo v nekaj letih doživelo nezamisljiv preboj v javnost, in premike na področjih, ki so se kazala za vedno zaprta. Zakaj govorimo o inovativnosti? Zavedamo se, da je sodobno naravovarstvo/ prirodoverstvo/ staroverstvo, ali bolje rečeno, da so prvine le teh, lahko prenesene v sedanjo duhovno prakso samo v inovativnem, subjektivnem pristopu, pri katerem študij, praksa, eksperimentiranje in poglobljanje igrajo v medsebojni interakciji tako vlogo, da je rezultat v vsakem primeru (p)oseben, svojstvena novost. Dejansko v praksi člani DSS svoje duhovne prakse in obredja izvajajo vsak na svoj, izviren način.

Da so t.i. poganski običaji vključno s fragmenti obredij, v narodu preživeli, in da živijo skozi ljubezen do zemlje (sveta), gozda, gora, izvirov, posameznih skal in dreves, živali, da nas vabijo skozi skrivnostne privlačnosti gajev, nekdanjih gradišč in tičnic, smo zaznavali, čutili pri naših starših in šele postopoma vemo zakaj, da pa so staroverski centri razumnikov močno vplivali na pomembne dogodke v bližnji preteklosti, kar kaže na neprekinjeno vseprisotnost staroverskega duha in vodstva skozi čas, pa smo lahko ugotovili pred kratkim šele z lastnim terenskim raziskovanjem.

Na pretekle ambiciozne podvige slovenskih intelektualcev smo pokazali na primeru postavitve Prešernovega spomenika v Ljubljani, ki ga lahko razumemo kot

¹³ UPASANA- Staroslavov Hram, 2021.

doslej najbolj izrazit in neraziskan spomenik staroverstvu, kar podrobneje utemeljujemo v nadaljevanju. Pokazali smo tudi na očitno globoko prisotnost staroverske, poganske miselnosti v partizanskem odporu in se pri tem sklicevali na zapise Pavla Medveščka, pri katerem so praktično vsi ključni viri imeli svoje vrste neposredne vezi s partizanskim odporom, eden izmed Medveščkovih najpomembnejših virov, Jerin, pa je na pogovore z avtorjem vedno prišel s svojo partizansko kapo. Dr. Zmago Šmitek je svojemu zadnjemu, prelomnemu delu (Šmitek, 2019) vprašanju vraščenosti prirodoverskih gradnikov v prelomne politične tokove 20. stoletja namenil celotno zadnje poglavje, kjer se je dotaknil tudi povezav simbolov prirodoverstva pri nosilcih partizanskega odpora, kar se po njegovem kaže v partizanski poeziji, odnosu do gozda in narave in v uporabi staroverske simbolike pri - na primer - nošenju varovalnih amuletov, na čelu z varovalnim simbolom pentagrama, peterokrake zvezde.

Nenazadnje, prav DSS je pripravilo že dva ponatisa romana Franceta Bevka *Umirajoči bog Triglav*, ki sloni na pripovedi in dokazih o inkvizitorskih pohodih zoper Kobarške staroverce dokumentiranih v letu 1331. Partizanski pisatelj je bil doma iz Zakojce na Cerkljanskem in je bil očitno dobro seznanjen s staroverskim izročilom, kakšen pomen je dajal svojemu delu *Umirajoči bog Triglav* pa je pokazal tudi tako, da je delo v zrelih letih prepisal v sodobno knjižno slovenščino in s tem pokazal voljo, da Slovenija to monumentalno delo vključi v korpus literature, ki naj se obravnava v rednem šolskem programu. DSS je ob organizaciji simpozija v Kobaridu leta 2017 natisnilo Bevkovo verzijo romana iz leta 1960, leta 2021 pa tudi prvo različico iz 1930ih let, v kateri je avtor vključil pomenljive mednaslove poglavij in uporabljal je stare slovenske besede za katere je kasneje bržkone menil, da sodobnemu bralcu ne bodo razumljive in bi ga to lahko odtegnilo od branja.

Dolga leta smo se trudili, da bi javnosti predstavili povezave med staroverstvom in odporništvom ob prvi svetovni vojni, pojavom tigrovcev in organizacijo odpora zoper fašizem in nacizem in da bi na osnovi te povezanosti izgradili globinski koncept sprave ter seveda prilagodili pravna simbolna dejanja. Tu bo potrebno še veliko prebojnih raziskovalnih ur dela. A kot smo najavili zgoraj, sta tvorca koncepta sprave ta potreben preboj v miselnosti že napravila, koncept sprave sta bistveno razširila in pričakujemo, da bodo postopoma to upoštevali tudi vsi, ki se bodo čutili odgovorne za načrtovanje pravih dejanj.

Aktualnemu predsedniku države je pri tej nalogi spodrsnilo. V najzgodnejši fazi smo mu predlagali, da nad projektom muzejske zbirke na Blejskem otoku, kot emblemom novega koncepta sprave, prevzame pokroviteljstvo. Med prvimi je bil obveščen o vseh načrtovanih aktivnostih dekolonizacije. Med prvimi je prejel prelomno delo Pavla Medveščka iz rok avtorja. Rekel ni ne ja, ne ne. Medlost njegovih odzivov in cincanje so nakazovali na ujetost v pritiske, kar je sam neposredno tudi priznal.

Na tem mestu izražamo javni poziv aktualnemu predsedniku, da po zaključku svoje funkcije pritiske RKC, o katerih je govoril doslej samo zasebno, javno predstavi.

Priprava verodostojne muzejske postavitve dokumentov in simbolov slovenstva od poselitve do osamosvojitve v stavbi Proštija na Blejskem otoku, je prvorazredna naloga za inauguracijo novega pristopa k spravi, pri kateri čakamo, da prebojno miselnost privzamejo predstojniki ključnih institucij države. Nihče od predsednikov vlad do zdaj, in ne predsednik države, tega niso zmogli. Tudi SAZU kot institucija doslej ni zmogla s tem v zvezi ne dostojnega odziva, kaj šele akademiji dostojne razprave, o čemer pričajo zapisi v zaključnem delu kronike!

Kaj je duhovna svoboda?

Zapisano samo po sebi kaže na koloniziranost Slovenije in je znamenje, da so duhovno osvobajanje, dekolonizacija in nova generacija sprave nujni procesi, ki jih je potrebno načrtovati skupaj, celovito in z veliko ambicijo, usmerjeno v odpiranje vseh ustvarjalnih potencialov.

Prav zato moramo v izhodišču tvegati in se opredeliti do besede duhovnost, ter vzpostaviti razliko med duhovnimi koncepti in koncepti ver in religij¹⁴. Pri tem bomo evolucijo duhovnosti razumeli kot zgodovinski tok, kjer je prvinsko znanje, ki ga naslavljamo kot »prirodoverje« moralo zaradi kolonialnih plenilskih pritiskov ponikniti ter se v vseh koloniziranih delih sveta kot neusahljiv izvir ponovno vrača na površje. Pri tem toku poenostavljeno skiciramo generacije evolucije duhovnosti od 1.0. do 5.0. Privzeli smo klasifikacijo razvoja družbe in družbene proizvodnje, ki se v trendnih razpravah naslavlja kot prehod v Družbo 5.0. in Industrio 5.0., ki nam predstavlja integracijo informacijskih tehnologij in biotehnologij, torej vsepovsodni internet, digitalizacijo in storitve umetne inteligence z avtomatiziranimi proizvodnimi procesi in novo generacijo integrirane proizvodnje in porabe energije v paradigmi krožnega gospodarstva z zaprtimi snovnimi zankami v celotnem življenjskem ciklu izdelkov in storitev, kar - ob ustrezni standardizaciji - že srednjeročno vodi v povsem novo topologijo proizvodnje izdelkov in oblikovanja storitev ter poslovnih modelov. Za našo razpravo o duhovnosti je seveda osrednjega pomena vprašanje integracije informacijskih in biotehnologij, spajanje umetne inteligence in inteligence narave/življenja, in interakcije s posameznikom in družbo ob uporabi tehnologij/algoritmov na masovnih podatkih. Podatke prejemamo v izjemnih količinah iz lastnih zaznav, z lastno kognicijo na osnovi pridobljenega znanja in iz vse večjega števila senzorskih in drugih inteligentnih naprav. Prihaja do doslej nedoživetega spoja tokov umetne in naravne inteligence. Na tem mestu se bomo ustavili zgolj pri načelnem opozorilu na aktualni pomen trenda digitalizacije in uvajanja aplikacij umetne inteligence za duhovni razvoj človeka ter obratno, na pomen stanja duhovnosti za smiselno rabo digitalizacije in povezanih storitev ter pri tem napravili še enega v vrsti klicajev in klicev k hitri, temeljiti in robustni reformi razumevanja duhovnosti. Duhovnost razumemo kot potencialno bližnjico pri soočanju s krizami in predvsem kot bližnjico pri soočanju s krizo, ki jo za človeško zavest in zavedanje potencialno prinašajo informacijske tehnologije. Krizo, ki jo lahko povzroči dodatna odtujenost človeka od prirode, stvarstva. Odtujenost in prezir razumemo kot ključna dejavnika, ki sta omogočila nerazumno plenjenje naravnih virov, preveliko potrošnjo, povzročila neenakosti med ljudstvi na zemlji, s tem pa tudi masovne kršitve človekovih pravic, nasilje in vojne.

Ključ za premoščanje prezira in odtujenosti je v pravem razumevanju duhovnosti. Predvsem v razumevanju osnovnega gradnika duhovnosti, pojma vesti, ki ima v slovenskem jeziku paradigmatški pomen, tako v korenu vest, kot v permutiranem korenu svet.

Blejski svet je primerna točka, da spodbudimo razmislek o duhovnosti, ki je skozi čas soustvarjala vzduh v našem prostoru.

¹⁴ Evolucijo duhovnosti in konceptualizacije duhovnosti sem podrobneje opisal v Hren 2018, 2019, 2020 in 2021. Vprašanje pasti in potencialov spoja umetne in naravne inteligence pa prav posebej v Hren 2020.

V nekaterih slovenskih jezikovnih območjih je 'svet' zemljišče, ki pripada gospodinjstvu ali skupnosti. V pridevniški obliki označuje sakralnost, hierofanijo. Narava in svet v celoti sta sveta in v našem jeziku zvezana z nedeljivo prisotnostjo korena oziroma besedne kode 'svet'. Ista luč, odsev iste zavesti, ista svet-loba, je v makrokozmosu, in v svetu, ki nam je dan v uporabo in nas (rod) kot mikrokozmos obkroža kot nas v dejanskem smislu besede obkroža pri-rod-a. Ta naveza v resnici ne potrebuje komentarja: tako kot zgoraj tako spodaj. SVETO. Vez med svetom zgoraj in svetom spodaj in obenem nosilec sakralnosti je VEST. Jezik je svet, kaže na nedeljivost svetega v neposrednem okolju in v makrokozmosu. Slovenščina tako v jezikovnem genomu nosi preprostost svetega v Duhovnosti 4.0., ki nas na najbolj prefinjen način opozarja, da vpokličemo in preizprašamo po vesti vsako dejanje in vsako odločitev, ki zadeva mikro ali makro kozmos.

Svet je svet in zahteva od nas vedènje po vésti. Ali z drugo besedo – celostno vedènje mora odločati o vedènj.

In tu tičita tako potencial kot past kolaboracije umetne in naravne inteligence. Tu moramo kot družba postati izjemno budni in pozorni. Pričujoča kronika je predvsem namenjena klicu k budnosti in pozornosti ob projektu posebnega pomena, ki predstavlja kolektivni test preizpraševanja po vesti.

Pravilna akcija, Vedska Dhamma, je v slovenskem jeziku vgrajena dodatno v kodo iniciacije vsakega dejanja (iniciacija plodu, idej...), vsakega razvoja novega: v glagol 'sejati' in v dejanje 'setev'. Pogovorna oblika 'set'v', je še ena permutacija besede 'vest' ali 'svet' in tako je sporočilo jasno: vsako dejanje setve, vsaka iniciacija novega mora biti opredeljena s celostnim in temeljitim preizpraševanjem vésti upoštevajoč svet zgoraj, in svet spodaj (mikro in makro); pravilna akcija (setev) na ta način odseva upasanost kognicije s kompleksnostjo univerzalnega vedenja.

Misterij 'vesti' je tisti, ki redundantno povezuje vse druge. Tri permutacije štiričrkovne besede tvorijo zaključen misterij.

'Setev' naj sledi sekvenci: Vest sveti sveto iz svetega sveta (vragmanski¹⁵ 'A' kot celota makro) v sveti svet (vragmanski 'a' kot celota mikro).

$A \leftrightarrow \text{vest} \leftrightarrow a$

Mar ni zapisano edina pot za trajnostni razvoj človeštva in za žetve v prihodnosti? ENO samo preko poti celostno razumljene VESTi ostane ENO.

$A = \langle \text{vést} \rangle = A.$

Ker so spremembe v etiki v odnosu do sveta in do svetega, torej, do hierofanij (slovensko bi hierofanije mirno prevedli kot svetosti), in v načinu prihodnje potrošnje, konzumacije in proizvodnje tako celostne, jih lahko primerjamo s prejšnjimi velikimi družbenimi spremembami - revolucijami, pri čemer običajno za prvo industrijsko revolucijo štejemo inovacijo parnega kotla, kar je vodilo v splošno mehanizacijo, posebej v proizvodnji energije in v mobilnost, kot druga revolucija se razume izume povezane z elektrifikacijo, nafto in teleprinterjem, tretja industrijska revolucija pa že sledi pojavu informacijskih tehnologij in jedrske energije. Koncept Družbe5.0.¹⁶ je

¹⁵ Sinonima vragman in brahman smo razložili v Hren, 2019 in 2020.

¹⁶ Koncept Society 5.0 je bil prvič predstavljen na 5th Science and Technology Basic Plan as a future society that Japan should aspire to, kot »A human-centred society that balances economic

definiran kot naslednji korak po Informacijski družbi (družba 4.0), industrijski družbi (družba 3.0.), poljedelski družbi (družba 2.0), in lovsko nabiralniški družbi (družba 1.0). Duhovnost 4.0. je pogoj za razvoj družbe v družbo 5.0. Ker so za vsak prehod med sistemi potrebne subverzivne, prebojne inovacije, se vprašamo, na katerem področju bo zgostitev inovacij pri prehodu v Družbo 5.0. in odgovor je jasen:

inovacije na področju duhovnosti!

Človeštvo je pred izzivom, da prehode usmerja sočasno in sinhrono na vseh področjih; proizvodnje in tehnološkega razvoja, etike, družbenih sprememb in duhovnosti.

Analogno smo razvili razvojne zamahe / generacije duhovnosti. Duhovnost 4.0. lahko opredelimo kot razvojno fazo po večidel neznanih kozmoloških strukturah duhovnosti do srednjega neolitika, torej v časih polne spojenosti človeka z naravo (duhovnost 1.0., ki je bila večinsko intuitivna), prek šamanskega tipa totemistične in animistične duhovnosti in tradicionalnih religijskih sistemov kot so vedski, brahmanizem, jainizem in budizem (duhovnosti 2.0.) in obdobja teističnih religioznih koncepcij, s prevladujočimi monoteizmi (duhovnost 3.0.), da bi naposled prešli v transversalno integracijo introspektivnih šol s klasičnimi vedami v koncept duhovnosti 4.0., ki sloni na načelu zrenja, introspekcije in ustvarjalnosti kot srža duhovnosti, načela epigeneze, ekspresivnosti. Ustvarjalnosti!

Naša skupna ambicija bi morala biti, da se ponovno združi najboljše gradnike vseh generacij duhovnosti 1.0. – do 3.0. in opusti tiste, ki so plod izmislekov, manipulacij, ali pa niso več relevantni ali pa so celo etično povsem nevzdržni (žrtvovanja, ipd.). Obenem je ambicija ponovno povezati duhovnost, upravljanje, izobraževanje, standarde proizvodnje in potrošnje in s tem vse vidike trajnostnega razvoja. Tradicijske šole modrosti morajo zato vstopiti v sisteme multilateralnega upravljanja in voditi proces oblikovanja nove generacije etičnih standardov ter opustiti antropocentrični pristop. Kot bi dejala Lynn Townsend White "Več znanosti in več tehnologije nas ne bo potegnilo iz sedanje okolijske krize dokler ne najdemo nove religije ali pa premislimo naših starih"¹⁷ ali pa sklicujoč se na Jacquesa Derridaja, ki vidi v radikalnem gostoljubju do vseh bitij etično limito, regulativno idejo, ki mora usmerjati naše moralne naravnosti.

Drznimo si torej odgovoriti na vprašanje, kaj razumemo kot avtentično domorodno duhovnost! Sledili bomo Linhartovi misli, da je to zgodovina Slovanov, in izhajali iz ključnih korenov besed, s katerimi imamo pri razmišljanju o duhovnosti opravka. Pri tej zagati nas je odrešeniško navdahnili dr. Zmago Šmitek s svojim zadnjim delom, ki ga je založniku predal tik predno je prišel njegov čas za odhod onkraj meje tosvetnega življenja. Šmitek v Šelestu divjine, na svoj način nakazuje prehode med generacijami duhovnosti prav skozi različna pojmovanja divjine in s tem sprememb »konotacij divjine s postopnim naselitvenim in ekonomskim preusmerjanjem človeka v druga življenjska okolja«. Šmitek iz etimoloških osnov besede 'divjina' iz indoevropskega korena diuo ter praslovanskega in starocerkvenoslovanskega divъ, kar je pomenilo »nekaj bleščečega,

advancement with the resolution of social problems by a system that highly integrates cyberspace and physical space«.

¹⁷ V eseju The Historical Roots of Our Ecological Crisis, The Journal of Science, 1967.

nebeškega ali božanskega (tako kot latinski deus, sanskrtski deva in avestovski daeva)« ponuja dve razlagi. Prvo, da je bila narava nekaj svetega že sama po sebi in drugo, da je bila sveta zato, ker jo je ustvarilo božansko bitje. Šmitek nato besedo 'duhovnost' omenja v pridevniški obliki s 16 različnimi pojmi, nikoli pa je ne uporabi v samostalniški obliki. To nam mora dati misliti, saj je avtor s to svojo naravnostjo vnesel pomembno dinamiko k našemu premišljevanju o duhovnosti. Je hotel povedati, da je duhovnost tok in ne stanje? Da duhovnosti ne moremo strpati v sistemizacijo, tipologijo, kaj šele dogmam podobno strukturo kot je to zapisal Mircea Eliade, ko se je nato raje zatekel k raziskovanju hierofanij¹⁸? Prav zato institucionalizacija duhovnosti sami kvaliteti stanja duha in duhovnosti ni prinesla nič dobrega. Zato bomo v nadaljevanju raje govorili o generacijah duhovnosti. Šmitek nam je pomagal razumeti, da je duhovnost spremenljivka, podvržena tako osebnim kot kolektivnim evolucijam in involucijam ... da je pridevnik in ne samostalnik.

Tule so Šmitkovi pridevniški spremljevalci duhovnosti, ki kažejo, da je duhovnost potrebno obravnavati dinamično in ne dogmatsko: duhovne vrednote, duhovni ideal, duhovni potencial, duhovni smisel, duhovno potovanje, duhovna bitja, duhovne sile, duhovno zlo, duhovni posrednik, duhovni pomočnik, duhovna videnja, duhovne resničnosti, duhovna kultura, duhovno ozračje, duhovna preobrazba, duhovna bramba.

Šmitek se posebej poglobljeno ukvarja z duhovnimi praksami duhovnega potovanja in spremenjenimi stanji zavesti, pri čemer mentalne imagerije šamanskih izventelesnih potovanj primerja tudi s predstavami o slovenskih kresnikih in vedomcih kjer se med drugim sklicuje na srednjeveške zapise o kraških Benendantih. To kaže na veliko Šmitkovo naklonjenost do najbolj subtilnih značilnosti duhovnosti, do pretanjenih doživljanj introspekcije in transcendence med sferami zavedanja in mobilnosti med svetovi obstoja.

Šmitkovo delo je velika spodbuda in predstavlja zavezo, da smo z razpravo o evoluciji duhovnosti nadaljevali. Za vodilo smo izbrali izgubljeno vez med človeškim ustvarjanjem, delovanjem in duhovnostjo. Grobo rečeno: med proizvodnjo in duhovnostjo. Za grobo ozemljitev diskurza smo izbrali trendno, robustno klasifikacijo industrijskih evolucij, ki promovirajo današnjo transformacijo produktivnosti v t.i. koncept Industrije 4.0. Tej ob bok smo postavili podobno poenostavljeno klasifikacijo generacij duhovnosti. S tem vračamo v življenje nedeljivo povezavo med delom in duhom, med ustvarjanjem in duhovnostjo, med produktivnostjo in etiko. Med končnostjo in neskončnostjo, subjektivnim in objektivnim, singularnimi in univerzalnim. Med konzumacijo in kontemplacijo. Ko je bila namreč ta vez prekinjena se je za dve tisočletji razpasla plenilska kultura, ki svet obvladuje še danes. Generacijo duhovnosti, ki je dopustila metastazo plenilstva označujemo kot generacijo duhovnosti 3.0., ki jo v institucionalnem smislu predstavljajo nekateri religijski sistemi.

Prav recentne raziskave na Blejskem otoku in okolici potrjujejo nedeljivost povezave med delom, ustvarjanjem, bivanjem, predniki in naravo skozi načrtovanje razmerij v prostoru, ki si ga je nekoč človek izbral v rabo. To se kaže v ideogramih mitične pokrajine, ki ne povezujejo samo ključnih elementov stvarstva (zemlja, ogenj, voda) temveč tudi dinamično os nehanja: življenje, ustvarjanje ter smrt in počitek. Nav-dih in od-dih.

¹⁸ Eliade, 1958. V Uvodu k Patterns in comparative religion Eliade zapiše – "...kar me najbolj zanima je labirint kompleksnosti elementov, ki se ne prilegajo nobeni formuli ali definiciji".

Skupaj s preходом v Industrijo 4.0. človeštvo prehaja v generacijo duhovnost 4.0. ob tem, ko mora zapustiti vse attribute plenilske kulture, prekiniti utripanje post-kolonialnih refleksov, končati kolonialno dobo in zagotoviti človeštvu poleg človekovih pravic tudi duhovno osvobodjanje, vez s pri-rodo - in z makrokozmosom. Tak prehod je možen samo skozi prepoznanje in vrednotenje tradicijskih duhovnih znanj in kod iz generacij Duhovnosti 1.0. in 2.0.

Kajti duhovnosti je tok in ne pojav. Je dinamičen proces in ne statičen skupek dogem.

O vplivu in učinkih kolonialne dobe tako v Sloveniji kot drugod po svetu, o dejstvu, da kolonialne prakse opuščamo šele od sredine 20. stoletja, in o vračanju tradicijskih kozmologij stare vere v javnost in v naša življenja, smo temeljito poročali v prispevkih s prvih dveh Kobariških simpozijev 2017 in 2018¹⁹, ko smo tudi opozorili, da so naše generacije prve, ki lahko in ki so dolžne postaviti obe – medsebojno neločljivo prepleteni - temi, zaključek kolonialne dobe in vrednotenje tradicijskih znanj, visoko na seznamu prioritete družbene razprave in ob tem pospešiti nujno prenovu na področju duhovnosti.²⁰

Pojasnimo zakaj uporabljamo termin dekolonizacija v tako poudarjenih tonih.

Plenilska kolonizacijska kultura je dosegla svoj vrhunec leta 1885 z t.i. Berlinsko konferenco, kjer so se evropske kolonialne nacije združile in – najbrž samo zato, da si v kolonijah ne bi hodile po prstih - prvič postavile pravila kolonialnim osvajanjem: kodirali so termin 'učinkovita okupacija' (an. Effective occupation“) kar naj bi bil postal kriterij, po katerem bi kolonialni osvajalci drug drugemu priznali osvojena ozemlja. Nato je ostalo kolonialno plenilstvo legalizirano do 1960, ko je OZN sprejela²¹ deklaracijo o pravicah in suverenosti koloniziranih ljudstev. Za Simbolni začetek globinske dekolonizacije pa lahko vzamemo šele 25. oktober 2019, ko je Avstralska vlada sprejela akt o dokončni prepovedi vzponov na sveto goro Uluru, po dolgoletnih prizadevanjih ljudstva Anangu. Podobni procesi za zaščito svetih tradicijskih staroselskih mest v prirodi potekajo po vseh kontinentih.

O dekolonizaciji torej de-iure govorimo šele dobrega pol stoletja, de facto, v smislu kulturne dekolonizacije, pa šele nekaj let. Ni torej presenetljivo, da so evropski narodi šele v letu 2021 začeli oblikovati resnejše programe kulturne dekolonizacije. Nova nemška vlada ima vračanje umetnin, naropanih v kolonialnem času, opredeljeno celo kot prioriteto kulturne politike. Umetnine koloniziranim narodom vračajo Avstrija, Belgija, Velika Britanija, Nemčija, Nizozemska²². Na vrhu seznamov so sakralni predmeti, oziroma hierofanije dotičnih ljudstev.

¹⁹ Glej zbornike s simpozijev DSS 2017, DSS 2018 in DSS 2019.

²⁰ Več o evoluciji duhovnosti, Duhovnosti 4.0. in prenovi razumevanja duhovnosti v Hren 2017, 2020, in 2021.

²¹ General Assembly resolution 1514 (XV), 14 December 1960.

²² Primeri so bili objavljeni v slovenskih medijih

<https://www.rtvsl.si/kultura/dediscina/avstrija-je-ubrala-prve-korake-k-vracanju-artefaktov-kolonialne-dobe/608139>

V Sloveniji– kot temeljito kolonizirani regiji - na to temo nismo storili še ničesar. O dekolonizaciji se šele začnemo pogovarjati in pričujoče delo je treba jemati kot prispevek k razjasnitvi ključnih pojmov v razpravi o dekolonizaciji na ozemlju naše republike.

Slovenija tako od nacij, ki so naš prostor okupirale v preteklosti, ni zahtevala vrnitve ničesar od tradicionalnih hierofanij. V ta sklop seveda ne sodi zahteva za vračilo slik, ki so jih fašisti odnesli iz Piranske cerkve in nekaj filmov naše kinoteke, ki so se znašli v Beograjskih kinotečnih arhivih. Na tem mestu govorimo o globoki kulturni dediščini. MK ali Narodni muzej ne izdelujeta popisa odnešenih ali izginulih artefaktov od Avstrije, Italije, Madžarske, Nemčije, še posebej pa ne od Vatikana; po našem vedenju doslej ni bilo nobene tovrstne terjatve. Prirodoverci smo Ministrstvu za kulturo, večim predsednikom vlad in predsedniku Pahorju večkrat pisno predlagali, da Republika Slovenija od Vatikana zahteva odprtje arhivov, povezanih s pokristjanjevanjem na Slovenskem (UPASANA 2014, 2015).

O kulturni dekolonizaciji govorimo, ker je za izvajanje nove generacije sprave med ključnimi gradniki. Tudi zakonca Hribar v (Hribar 2021) o posledicah spremembe koncepta (ki zdaj tudi po njunem seže do procesa pokristjanjevanja), sprave na izvajanje spravnih dejanj ne govorita.

A celovita dekolonizacija z duhovno osvoboditvijo je med pogoji za prehod družbene produkcije v Industrijo 5.0 in družbe v, koncept Družbe 5.0. kar je v širši javnosti predmet dovolj uveljavljene, široke in trendne razprave, ki pa v resnici preprosto pomeni poroko med etiko in ustvarjanjem, med etiko in trošenjem, med vrednotami in razvojem, kar narekuje trajnostno (z vidika družbene enakopravnosti, okoljske vzdržnosti in gospodarske produktivnosti) proizvodnjo z upoštevanjem krožnega gospodarstva, varčnosti, regionalne samozadostnosti idr. Vse naštetu pa so lastnosti vrednostnih sistemov tradicijskih družb. V družbi 5.0. je DUHOVNOST sopomenka za USTVARJANJE, in USTVARJANJE sopomenka za TRAJNOSTNO, CELOSTNO PODJETNOST. Ustvarjalnost je zadnji od petih pečatov, s katerimi se odpirajo vrata v družbo 5.0

Tako je ambicija, da ob predmetnem muzeju smelo spregovorimo o konceptih duhovnosti, razumljiva.

Način, kako bomo ravnali z Blejskim otokom in obravnavanim predmetnim muzejem je test, koliko smo zreli za pravočasen prehod v družbo 5.0., v katero se ne da vstopiti brez pečatov etičnosti, varčnosti, vzdržnosti, čezvrstne solidarnosti in

<https://www.rtvsllo.si/kultura/dediscina/belgija-bo-v-dr-kongo-koncno-vrnila-izropane-artefakte-iz-casa-kolonializma/606597>

<https://www.rtvsllo.si/kultura/dediscina/dekolonizacijsko-ciscenje-cas-je-za-bolj-iskren-pogovor-o-poreklu-umetnin/538846>

<https://www.rtvsllo.si/kultura/drugo/nacrti-nove-nemske-ministrice-za-kulturo-dekolonizacija-muzejev-in-vec-denarja-za-umetnost/608331>

<https://glasstire.com/2020/12/28/restitution-repatriation-and-decolonization-whats-next-for-brutish-museums/>

dekoloniziranosti - torej doživetja scela samostojne, duhovno osvobodjene in suverene družbe.

Blejski otok je kot emblema slovenske turistične ponudbe in nasploh promocije države lahko ne le lakmusov papir, temveč svetilnik duhovne osvoboditve, ki je - kot smo pokazali - pogoj za sprostitev polnih ustvarjalnih potencialov družbe.

Vendar bo to možno samo pri pogoju, da bodo bodoči nosilci funkcij v državi obrzdale kolonialni refleks in poskrbeli za ustavno delovanje države. Kot bo razvidno iz pričujoče kronike so namreč prav nosilci funkcij zavestno in brezvestno dopuščali okoriščanje centrov moči, ki so zadnji zdihljaji fevdalnega in kolonialnega reda.

Predno pa bomo z bralci sopli skoz duhamorno kroniko, bomo dih še nekaj strani zadržali pri duhu.

Šele s pozornim razumevanjem klenih slovenskih kozmoloških besed kot so čar, dev, dih, duh, duhati, arham, hram, svet, vest, up, upati, upasati, pasati, vraja, vraža, vragman, vzduh, zrak, v-eter idr., slovenska beseda 'duhovnost' dobiva svoj globoki smisel.²³

Če je Blejski otok sam po sebi en od vidnejših simbolov slovenske duhovnosti, potem mora v predmetni muzejski zbirki razlaga ključnih kozmoloških slovenskih besed najti svoje mesto. Ko se bomo na ta način udomačili s klenimi izvornimi slovenskimi duhovnimi besedami, se bomo šele lahko prav posvetili duhu in pozabili bomo lahko na vero, dogme in religije. Naš cilj je vendarle vedeti in razumeti.

Duhovnost nam bo pomenila sposobnost človeka za širjenje²⁴ zavedanja²⁵. Če je razum človeška kapaciteta za procesiranje informacij in če je intelekt človeška kapaciteta za sklepanje in odločanje (kognicijo), potem je duhovnost človeška kapaciteta za širjenje zavedanja in iskanje ustvarjalnih rešitev nad območjem gole kognicije. Duhovnost tako vključuje kognitivne kapacitete (inteligenco), emocionalno inteligenco, intuicijo in introspekcijo ter imaginacijo. Duhovnost zaradi narave v-diha predpostavlja integracijo informacij neposredni iz okolja (žarčenje v spodnjem zraku), neposredno iz vzdušja (entitete v srednjem vzduhu) in univerzalne informacije v sferi etra. Kot tako duhovnost predstavljamo kot ključno domeno za ustvarjalno sožitje med posamezniki in med kulturami (razumljeno ne-antropocentrično, torej čezvrstno, kot kulture vseh živih in neživih oblik), torej, kot ključni dejavnik za kvaliteto odnosov roda do prirode. Tudi tu je Linhart (1788, 72), opozoril na prelomno točko, ki jo je povzročilo pokristjanjevanja in uveljavljanja misijonarstva: »Naravi ljudje niso pripisovali nobene moči več ... čakali so na nadnaravne pojave, molitev, jok in post je zdaj postalo njihovo orožje...« Tako jedrnato je Linhart opisal nasilno pahnjenost koloniziranih prebivalcev iz njihovega stanja - po naši klasifikaciji - duhovnosti 2.0. v generacijo dogmatske religijske duhovnosti 3.0.

V literaturi se ta zdrs običajno omenja kot 'padec človeštva', ali izgon iz raja, iz divjine, iz prostorov svetega. In ko človek pade, začne razmišljati o ponovni

²³ Posamezne besede so podrobneje razčlenjene v npr. Hren 2017, 2020, in 2021.

²⁴ Širjenje v smislu večanja toka.

²⁵ Dr. Gulab Kothari (Kothari, 2015) razlaga Vedske osnove take zmožnosti, ki je lastna vsakemu posamezniku in pri tem uvaja komponento duhovnosti » adhyatma« v povezavi z načelom Adhidevic, ki predpostavlja odnos do duhovne avtoritete avtoritete na popolnoma svobodni osnovi, torej polni avtonomiji posameznika.

povezanosti – re-ligare. Ker so ljudje ločeni od narave, postanejo duhovni sistemi izumetničeni, dogmatski, odtujeni, surrealistični in v očeh 'drugega' praviloma tragikomični. Človek tava in išče izgubljeno povezavo z rodom in s naravo. A dogme so učinkovit ščit pred prostostjo duha, ki je med pečati za vstop v duhovnost 4.0. in družbo 5.0.

Šele, ko razumemo razsežnost posledic izgubljene duhovnosti, razumemo vrednost in bogastvo izročila, kakršnega ponuja (tudi) zgodba o Blejskem otoku. Izročila o izvorni duhovnosti postajajo gravitacijski center hiper-kompleksnega pogojevanja miru, pravičnosti in trajnostnega razvoja človeštva, osrednji dejavnik za obstoj in prihodnost civilizacije. Pri tem ne gre drugače, kot da razumevanje duhovnosti gradimo iz fragmentov njenih konstitutivnih gradnikov, ki so nam ostali do današnjice iz »zlate dobe« duhovnosti kot jo zaznamo v časih templjev, prvotnih akademij znanja, Pitagore, Bude Mahavirja in takrat še večinoma neomadeževanih kozmologij po vseh kontinentih – duhovnosti, ki je slonela na introspekciji (zrenju, zaznavnosti), neposrednem prenosu znanja in znanosti o življenju in - kot bi rekel Šmitek, na duhovnih potovanjih. Ne na dogmah skratka. V bazenu reke Ind se tačas bohotijo Vedske šole, v Sredozemlju šole misterijev, ki skrbijo za ohranjanje interpretativnega okvira, poučevanje generacij in nadaljevanje raziskovanja. Vzpostavijo se knjižnice in šole misterijev, stare šole modrosti. Dva dogodka lahko vzamemo kot simbolna začetka konca generacije Duhovnosti 2.0. in sicer rojstvo Aleksandra Makedonskega (20.julij 356 PNŠ) in domnevno sočasni Herostratov požig Artemidinega templja v Efezeusu. Smrt Juliana (363 NŠŠ) lahko vzamemo kot simbolno točko zaključka usihanja Duhovnosti 2.0. Julianova zgodba je indikativna, začenši z dobo odraščanja, ko je imel poganskega učitelja Mardoniusa in je nemara prav zato vztrajal pri obuditvi šol misterijev, ki so po njegovi smrti začele trnovo tisočletno pot preživetja skoz heretična in prikrita gnostična gibanja, katerih odmeve smo na našem ozemlju doživeli skoz prisotnost Bogomilov, kultov Belina, Pehte in številnih drugih, ki jih lahko raziskujemo in razumemo šele z uveljavitvijo informacijske družbe in dostopom do vseh virov informacij od vsepovsod. Slednje je bil dokončen pečat za vstop v Duhovnost 4.0. Z interdisciplinarnim raziskovanjem prvin preteklih generacij duhovnosti se vračamo v izvirno razumevanje duhovnosti. Ta proces pa predpostavlja prostost duha in neprestano inoviranje novih praktik duhovnosti, ter s tem samodejno tudi odrekanje dogmam.

Zato se kaže pot, ki se je sama od sebe oblikovala v Sloveniji v minulih letih – s širokim in tvornim sodelovanjem profesionalnih akademskih raziskovalcev, akademije znanosti in umetnosti, amaterskih in (pol)amaterskih raziskovalcev in njihovih interesnih združenj, ki z lastno podjetniško ambicijo in lastnim sofinanciranjem, ki omogoča neodvisno raziskovanje, ustvarjajo tisto, čemur politiki v trendnem žargonu sicer radi pravijo *peterna vijačnica inoviranja*. Ko govorimo o novi generaciji duhovnosti gre za inoviranje. Nihče ne goji predstav, da je moč starodavna načela, ki so gradila duhovnost naših prednikov, prenesti v sedanost. To ni možno ne teoretično, še manj pa v dejanskem življenju. Generacije, ki prihajajo, črpajo svoje uvide, znanje in predstave o svetu iz raznolikih globalnih virov, percepcija sveta se v umovih ljudi odvija povsem drugače kot nekoč.

Iz objavljenih del lahko zaključimo, da so za proces duhovnega osvobajanja številne slovenske pokrajine v različnih časih pustile pomemben pečat in tako ena za drugo odigrale pomembno vlogo. To bi morala odražati tudi predmetna muzejska postavitev na Blejskem otoku; Bled z okolico je med ključnimi referenčnimi točkami duhovnega osvobajanja, saj nastopi pri vrsti avtorjev, ki so o slovenski duhovnosti

pisali med prvimi (na primer Anton Tomaž Linhart, France Prešeren), med zadnjimi pa so avtorji, ki so območju Bleda in okolice opisali tudi najbolj poglobljeno, sistematično in celovito. Tako se lahko naslonimo na veliko delo ddr. Andreja Pleterskega, ki je raziskal in opisal kulturni genom kot prostor z ideogrami mitične zgodbe, (Pleterski, 2014). V zadnjem delu (Pleterski 2020) pa je jedrnato povzel metodo prepoznavne ideogramov mitske zgodbe, ki se po njem v krajini pokaže kot prostorski ideogram, kot '...zapis mitične zgodbe, natančneje: njene strukture ali strukture njenega dela'.

Ko trdimo, da igrajo ideogrami okolice Blejskega otoka emblematsko vlogo za duhovno osamosvajanje, in da duhovnost igra osrednjo vlogo pri nadaljnjem razvoju civilizacije, se pomen zasnove programa aktivnosti na Blejskem otoku pokaže v še močnejši luči, ki bi morala narekovati najvišje ambicije.

Ne gre torej samo za pravna vprašanja lastništva nad neko otoško kolonijo in za problematiziranje pravice RKC, da uveljavlja s fevdalno ureditvijo podeljeno fevdno pravico kot lastniško pravico, kar je bil predmet razprav ob Sporazumu 2008.

Gre za bistveno usodnejša vprašanja razumevanja naše duhovne samobitnosti, naših najglobljih, arhetipskih potencialov zapisanih v kulturnem genomu.

Načrtovana muzejska zbirka na Blejskem otoku je prvi poizkus, da bi Slovenija na enem mestu pridobila, v smiselni zgodbi sestavila in pokazala nabor svojih - skozi zgodovino najpomembnejših – simbolov in dokumentov. Na ta način bi izrazila tudi svoj spoštljiv odnos do prednikov, do svoje kulture, domovine, roda, prirode in nenazadnje, do države. Ta odnos danes prezirljivo kažemo tudi s tem, da predmetne zbirke še vedno nimamo, predvsem pa s tem, kako smo se in se lotevamo priprav na postavitve zbirke. Spomnimo samo na naše dolgotrajno opozarjanje, da največji prostor za kulturno dediščino in sodobno ustvarjalnost v državi, kulturni center Metelkova, po 30 letih še vedno nima ne imena, ne spletne strani, ne oznak v mestu in ne svoje podobe. To so resnični pokazatelji našega skupinskega odnosa do kulture.

Za primerjavo ambicije, ki bi si jo zaslužila predmetna zbirka, si lahko na kratko pogledamo zgodbo o postavljanju spomenika Francetu Prešernu v Ljubljani.

Spomnimo. Leta 1836 je France Prešeren, spisal Krst pri Savici; in relativno kmalu po tem, mu leta 1905, v Ljubljani že postavijo spomenik. Ivan Tavčar v svojem otvoritvenem govoru pred množico, ki je napolnila trge in ulice okoli Ljubljanskega Tromostovja izjavi zgodovinsko misel: „Prešernovo delo je ekvivalent vsakemu evangeliju“.

Prešernov spomenik in plastiko na desni – pri-rečni - strani kipa, ki na osrednjem trgu slovenske prestolnice kodira staroverskega svečenika Staroslava, ter Tavčarjev govor ob otvoritvi spomenika, jemljemo kot celovito sporočilo in ga interpretiramo kot povezano nit, oziroma steber staroverske tradicije! Prešernov spomenik ni mogel biti zasnovan tak kot je po naključju, pri premisleku je sodelovala paleta razumnikov od Fabianija, Plečnika, Zajca, do Tavčarja in župana Hribarja. Zasnova spomenika je bila izbrana na natečaju na katerega je prispelo sedem predlogov – izbrali so predlog kiparja Ivana Zajca, kip Franceta Prešerna obkroženega s Staroslavom, nimfami in golo muzo!!! Ne naključno! Izbrani kipar je dobil na voljo prestiži atelje na Dunaju in najboljše Evropske mentorje, ki so izdelavo nadzorovali.

V Ljubljanskem mestnem arhivu se nahaja zajetna količina dokumentacije o načrtovanju in izvedbi Prešernovega spomina. Način, na kakršnega se je župan Hribar lotil naloge, kaže na izjemen, res izjemen pomen, ki so ga tedanji liberalni razumniki dajali opusu Franceta Prešerna. Do danes jim – na področju kulturne politike z vidika ambicije, doslednosti in hitrosti izvedbe, nihče ni prišel niti približno blizu. Tej ambiciji želimo slediti pri koncipiranju muzeja na Blejskem otoku.

A Prešernov spomenik odpira kopico vprašanj. Koliko je umetnik Ivan Zajec poznal predkrščansko dediščino in koliko so mu svetovali mentorji? Kateri med njimi so bili neposredni prenašalci stare vere?

*«Komur so (Prešernova dela, op.a.) prešinila dušo, občuti njihovo moč,
kakor moč evangelija, moč, ki bode v Slovencih ravno toliko časa plamtela,
kakor moč vsakega drugega evangelija»*

Ivan Tavčar s temi besedami, ki jih je spregovoril ob otvoritvi Prešernovega spomenika (1905) ne pušča dvoma. Prešernov opus je alternativa drugim evangelijem. Prešeren je evangelist (oznanjevalec) stare vere, njegov spomenik pa v resnici spomenik Staroslavu, zadnjemu skrbniku staroslovanskega svetega Hrama.

In postavitve spomenika je samo po sebi dejanje oznanjenja, evangelizacije. Kultni Tročan se ponovi na spomeniku najmanj štirikrat: Arhitekt Fabiani zasnuje trojni podstavek kipu, umetnik Zajc kompozicijo stavi v trojstvu – MUZA- NIMFE, STAROSLAV-svečenik s palico s kačjo glavo v roki. Kasneje neznani ljubitelj naravoverske simbolike domisli še tročan belih brez ob spomeniku. Je Prešeren poznal Libreto BELINA – dejstvo, da se ponovijo nimfe, in veslanje skoz neurje (iz pesmi Ribič in iz libreta Opere Belin), je pomenljivo.

Pokukajmo k avtorjem, ki so poskrbeli za trajen spomin na božanstvo Belina.

*Tebe mi molemo,
Tebe mi hvalemo,
Belin ! na pomoč perteci ti nam.*

Belinu je po besedah raziskovalca Milka Bizjaka posvečena prva opera napisana v slovenskem jeziku in izvira iz časa narodnostnega prebujanja, ki je vzcvetelo v zadnji četrtini 18. stoletja. Po libretu Antona Feliksa Deva, ki se je ohranil v natisu iz leta 1780 v almanahu Pisanice, naj bi jo uglasbil kamniški skladatelj Jakob Frančišek Zupan. Alegorično sporočilo opere je naravnano proti tuji nadoblasti in poveljuje slovenstvo. Tri nimfe rodnosti (Ceres, Pomona in Flora) v prisposodbi slovenskega naroda, častijo Belina (staroslovanski bog svetlobe - sonca) in se postavijo po robu "trinogu" Burji (negativni lik v prisposodbi nadoblastnika), ki si jih hoče pokoriti.... Deželna oblast Zupanu kmalu za tem prepove opravljati poklic učitelja, nato mu skrivnostno pogori hiša – njegova dela pa se izgubijo in zapis opere Belin je odkrit po naključju leta 2008 – blizu Kranjske gore, blizu enega izmed številnih slovenskih vodonosnikov, ki nosijo ime Belca/Bela.

S temi primeri želimo pokazati, kako so razumniki v 19. stoletju vrednotili pomen predkrščanskih izročil in jih tudi postavili na vidno mesto, medtem, ko bo pričujoča kronika pokazala, da so danes tako stroka kot pristojne inštitucije ob načrtovanju predmetnega muzeja na Blejskem otoku daleč od domoljubne ambicije izpred stoletja.

Tako eksperti kot inštitucije kršijo tako odlok o varstvu otoka kot državnega spomenika, ki ga je sprejela Vlada, kot Sporazum in Protokol, ki ju je vlada RS podpisala z RKC v zvezi z uporabo Blejskega otoka. Slednji dokumenti, ki jih v nadaljevanju členimo podrobneje, predstavljajo skupaj z Ustavo RS in posebej z načelom o ločenosti države in verskih skupnosti²⁶ osnovo naših prizadevanj, na kar smo se v dolgoletnih prizadevanjih dosledno sklicevali in videli bomo, da je našim stališčem od vseh institucij najpozorneje prisluhnila samo Varuhinja človekovih pravic, ki se je z večino naših ugotovitev v pisnem mnenju tudi strinjala. Namreč, da morajo pri programu, kakršen je predmetni muzej, enakopravno sodelovati zainteresirane javnosti, da gre pri tem za eminentno javno zadevo, in da je po mnenju varuhinje pri ravnanju NMS in MK šlo za diskriminatorno, torej protizakonito in neustavno ravnanje. Taka dejanja pa so kazniva in pregonljiva po Kazenskem zakoniku.

V drugem poglavju povzamemo zgodovinska dejstva, hipoteze, legende in hierofanije Blejskega otoka in se naslonimo predvsem na vire ZRC SAZU, posebej na raziskovalni opus ddr. Andreja Pleterskega, doktorja arheologije, zgodovine in etnologije, na katerega se bomo izdatno sklicevali v nadaljevanju, saj nam pomaga prebroditi globoko strugo med našim izhodiščnim vprašanjem, kaj so gradniki avtentične slovenske duhovnosti, in vprašanjem, koliko smo Slovenci duhovno osvobojeni in suvereni. Pleterski je svoje metodološke predpostavke za razumevanje mitske zgodbe preizkusil prav na mitski pokrajini Blejskega otoka in širše okolice. Ker je ddr. Pleterski svoje delo opravil tako temeljito in dosledno, nam je delo olajšano, in bralca lahko - s poklonom akademiku - napotimo neposredno k branju njegovih del. Posebej je za naše razmišljanje o naslovni dilemi o Blejskem otoku kot Podob©i kolonije nasproti Podob©i raja, slikovita zgostitev dolgoletnega raziskovalnega dela ddr. Pleterskega objavljena v zborniku s poročili o izkopavanjih na Blejskem otoku (Štular, Pleterski, 2020). Avtor svoje delo z zanj značilno duhovitostjo označi takole: **»Odkritje potrjuje obstoj mitične pokrajine s pravili urejanja prostora, ki smo jih v blejskem primeru dovolj dobro razumeli. To nikakor ne pomeni, da bo mogoče kjer koli na soroden način odkriti nova arheološka najdišča in povezave v mitični pokrajini. Vsak prostor ima svoje rešitve in zahteva podrobno poznavanje. Bližnjic ni. Dokazali pa smo, da pot obstaja.«** Pleterski tako stopi ob bok misli Dostojevskega, ki v romanu Besi prek osrednjega lika Šatova bralcem sporoča, da morajo biti vere (verjetja, pravila, red, urejenost) edinstveno prilagojene življenjskemu okolju, ki narekuje inovativne, »svoje rešitve«.

Takole prek Šatova to pravilo razloži Dostojevski: *»namen vsega ljudskega gibanja, v vsakem narodu in ob vsakem času njegovega razvoja, je edinole iskanje boga, svojega boga, popolnoma svojega; in vera vanj kot edinega pravega boga. Bog je sintetična osebnost vsakega naroda, če ga vzamemo od začetka do konca ... Še nikoli se ni zgodilo, da bi vsi ali vsaj večinoma vsi narodi imeli enega samega skupnega boga, vselej in vsak narod je namreč imel svojega. To je znamenje uničenja narodnosti, kadar začno bogovi postajati skupni«.* Če besedo bog zamenjamo s slovansko besedno zvezo 'svet prav', potem vemo o čem govorimo. Govorimo o dinamični, razvijajoči se urejenosti odnosov med rodom in pri-rodo. To pa spominja na

²⁶Načelo iz prvega odstavka 7. člena Ustave po USRS vsebuje versko oziroma nazorsko nevtralnost države, s čimer država zagotovi resnično svobodo vesti in enakost posameznikov kot orodja za zagotavljanje človekove pravice iz 41. člena Ustave.

meni najljubšo dobro staro pacifistično definicijo miru: Mir pomeni umirjeno dinamiko reda!

Zanikanje lastnega narodnega zgodovinskega razumevanja in urejanja sveta (prostora), obenem torej pomeni uničenje narodnosti. Z razumevanjem prostorskih ideogramov mitične zgodbe, pa lahko razumemo, zakaj prav Blejski in Bohinjski kot skozi čas odseva tako močan klic k premisleku o slovenski duhovnosti, slovenski božjeglavosti, kot 'sintetični osebnosti naroda', da se je tako v času pomladi narodov, romantike in razsvetljenja, v času med obema svetovnima vojnama in zdaj, v današnjem času potrebe po premisleku identitet v globaliziranem svetu, prav Blejski otok ponovno pojavlja v ospredju razprave.

Podoba raja, kot se prikazuje v zadnjih scenarijih predmetne muzejske postavitve, bi bila – kot smo razložili zgoraj - prispevek k '*zničenju naroda*'.

Povzemimo hipoteze ddr. Pleterskega. Človek je že v davnih časih instrumentaliziral pokrajino tako, da je funkcije v njej programiral skladno z mitično zgodbo, ki pripoveduje zakonitosti letnih časov skozi »zgodbo v kateri so povezana spoznanja ljudi o delovanju sveta«. Tako pokrajino Pleterski imenuje mitična pokrajina, ki lahko postane tudi oder obreda, če le mitska zgodba s ponavljanjem preide v obredna dejanja. Pleterski tudi podrobno razloži, da so ljudje s tovrstnim urejanjem prostora verjeli, da z obredno močjo (magijo) lahko vplivajo na sile narave in na dogajanja v svetu. Z urejanjem prostora so tako nastali prostorski ideogrami, matematično urejene strukture, katerih urejenost se skozi novejšo raziskavo kaže kot starodavno pravilo, ki je preživelo skozi čas. Z urejenimi prostorskimi ideogrami so se po hipotezi Pleterskega, ljudstva bolj smelo soočala s kaotičnimi spremembami, ki so jim grozile. Ddr. Pleterski svoje primerjalne analize arheoloških najdb in astroarheoloških izračunov preveri na več lokacijah v srednji Evropi in na Balkanu, sproti primerja z novejšimi etnološkimi pričevanji o preživetju staroverskih duhovnih izročil v Sloveniji ali kot pravi sam, nasloni na: »obširno analizo mitične pokrajine kot izdelka človekovega razumevanja sveta (Pleterski 2014), na zgoščen opis sestavin mitične pokrajine (Pleterski 2018) in na izročilo posoških starovercev (Medvešek 2015). Napovedni model je Pleterski najprej preizkusil pri iskanju manjkajočega grobišča v vasi Bodešče pri Bledu kar kratko opišemo v nadaljevanju. Obe metodi (analiza arheoloških najdb in sodobna etnološka pričevanja) pa se ujmeta v uporabi tročana, na katerem temelji sveta geometrija, mitska zgodba in posledično panteon.

Na primeru Bodešča Pleterski slikovito zapiše »Opisana smer potrjuje, da je Bodeša prišel iz vasi, kjer so danes Spodnje Bodešče. Novi dom je navezal na grob prednika v rodni vasi in na točko vrnitve na kresišču na Višelnici. Hkrati se mu je posrečilo še več odličnih prostorskih povezav. Razdalja od Došče do Bodeševe (sedaj Marofarjeve hiše) se izide pri 450 m, kar je 3 x 150 m, kar pomeni tudi ritem tretje in pete moči. Pravokotnica na to točko pa po 100 korakih ali 150 m seže do nekdanje ledeniške gomile na Dlescu. Tam je Bodeša zastavil novo grobišče in tam so ga pokopali.«

Trojnost, ki ga sestavljajo predniki, sedanje nehanje in večnost (spodnji, srednji in gornji svet ali ponekod uporabljeno tudi NAV-JAV-PRAV kot tri ravni stvarstva) in ki ga ponazarjajo grobišče, dom in svetišče, se v elementih čaščenja kaže prek hierofanij izvira, ognjišča in kamna/označevalca, ki obenem predstavljajo gradnike stvarstva - voda, ogenj in zemlja. V slovenskem jeziku so se pomensko ohranili koreni vseh treh svetov v različnih izpeljankah. Pridevniška raba besede *prav* označuje skladnost z zakoni (pisanimi in nepisanimi), samostalniška raba označuje PRAVO kot akademsko

področje in kot segment družbenega organiziranosti, ki ureja razmerja v družbi. NAVje uporabljamo kot sinonim za mesta, kjer so pokopani predniki. Koren JAV pa je v več pomenih povezan s svetom, ki ga živimo, s svetom, kjer jav-kamo, se jav- ljamo (odzivamo), živimo jav-no življenje.

Zato je v igri kot simbol prirode trikotnik, tročan ali trojnik, ki ga je za razumevanje hierofanij Blejskega otoka na tem mestu smiselno podrobneje razložiti.

Tročan vsebuje: ogenj, vodo in zemljo v enem. Kot celota je tročan življenjska sila, ki prežema vse. Tudi sodobni prirodoverci²⁷ utrjujemo kozmologijo trojne enovitosti na primer v povezovanju treh vrhov, treh dreves ali treh različnih stvari, kot na primer vodni izvir, drevo in gora²⁸. V tročanu spodbujamo sile, ki potekajo od ene do druge točke in blagodejno vplivajo na človeka, živali in rastline, torej na ljudi in naravo samo. Za naše prednike je veljalo prepričanje, da dokler so te sile uravnotežene, vlada življenje. Ko se ravnotežje podre, nastopi smrt. Z uravnoteževanjem prispevamo energijo k ohranjanju življenja.

Pleterski navaja Medveščkovo²⁹ pričevanje o tročanu »Ko so se odločili, da bodo postavili hišo, kaščo in hlev, so najprej poiskali tri kamne. Dva so uporabili za temelj, tretjega pa so imeli za binkl [nemško "Winkel", kot – torej kamen, ki je označeval kot] – varuha, ki so ga varovali kot skrivnost, saj je zanj vedel le gospodar – graditelj, ki je na smrtni postelji povedal bodočemu gospodarju, kje je. Tročan je bil vedno v znamenju ognja (sonca), vode in zemlje«.

Zgornjemu svetu pripada ogenj-sonce, zemlja pripada srednjemu, voda pa spodnjemu svetu. Zračnost preveva vse svetove, zato imamo v slovenskem jeziku zraku dve sopomenki – vzduh in v-eter.

V panteonu božanstev se število tri pokaže kot božanstvo Triglav, ki obvladuje vse tri svetove.

Načelo trojstva predpostavlja, da je tako kot zgoraj, tudi spodaj, tako kot v vsemirju, tudi v telesu, tako kot v mikro tudi v makro. S tem načelom prirodoverci razvijamo metodo zaznave in proučevanja zakonov stvarstva skozi motrenje oziroma zrenje (introspekcijo), ki je temeljna metoda prirodoverske DUHOvnosti, prezračevanja, pretočnosti VESTI, v-diha sveta PRAV, povezovanja svetov JAV in NAV.

DUH spodnjega sveta se giblje v spodnjem ZRAKU, ki žarči fizikalno merljive kvalitete (toplota, radiacija, elektromagneto sevanje). Nekateri slovanski jeziki so ohranili besedo ZRAK-a kot besedo, ki pomeni žarek. Slovenski jezik je v današnjici besedo zrak ohranil kot osrednjo besedo za označevanje vseh »zrakov«.

DUH srednjega sveta se giba v srednjem ozračju, ki ga imenujemo VZDUH, vzdušje, atmosfera. Nekateri slovanski jeziki so ohranili besedo VAZDUH kot osrednjo

²⁷ Podrobneje npr v Hren in Kopač, 2021.

²⁸ Postavitev Prešernovega spomenika v Ljubljani je lep primer uporabe tročanske strukture; tronivojski podstavek je nato nadgrajen s tročanom lipa-muza-pesnik in trojno upodobitev bitij pete dimenzije. Muza s tremi prsti desnice prizemljuje energijo življenjske vitalnosti, ki skozi Ljubljano teče z reko, kar simbolizira razprta dlan leveice z lovorjevo vejico. Naknadno so premišljeno zasadili ob spomeniki troje brez.

²⁹ Medvešček, 2 2015.

besedo za zrake, v slovenskem jeziku pa je sicer pravilna sopomenka vzduh pogovorno zamrla, pravilno pa se uporablja kot 'vzdušje', atmosfera.

DUH zgornjega sveta se giba v gornjem prezračevanju, ki ga imenujemo V-ETER, nosilec informacij, vesti, vsega, kar je PRAV. Veter prinaša tudi mano, prano, seme življenja. Setev novega.

V kozmologiji trojstva/ tročana so naši predniki očitno zasnoval tudi mitsko pokrajino Bleda in okolice.

Na Blejskem otoku so v letih 1962–1965 raziskali grobišče in ostanke cerkvenih zidov iz srednjega veka. Celovito objavo najdišča so začeli ponovno pripravljati leta 2014 v okviru raziskovalnega projekta "Svetišča" s ciljem preveriti morebiten obstoj predkrščanskega svetišča na Blejskem otoku in prišli do zaključkov, da je bil na Blejskem otoku nadlokalen predkrščanski objekt češčenja studenec. Sodeč po primerjavah v pisnih virih, je bil studenec obkrožen z gajem ali vsaj v senci drevesa³⁰. Vegetacija na otoku in s tem podoba otoka s kopnega je bila verjetno podobna današnji, če odmislimo dominantno cerkev in stopnišče. S precejšnjo verjetnostjo avtorji domnevajo, da je bil ta del Blejskega otoka kraj posebnega pomena že pred 10. st., morda že v prazgodovini, ko kaže na obstoj prvih grobišča, simbolno povezanega s češčenim studencem na otoku ter tudi z osrednjim mestom sveta mrtvih v zgodnesrednjeveški pokrajini Blejskega kota, s kresiščem na Višelnici³¹. V prvem desetletju 11. stoletja, verjetno po formalnem prevzemu posesti s strani briksenških škofov leta 1004, je bila na otoku zgrajena lesena cerkva, posvečena Mariji Vnebovzeti. Lokacija je bila skrbno izbrana tako, da je kar najbolje prevzela funkcijo predhodnega mesta češčenja s kamnom. Takšna izbira lokacije v ničemer ni naključna in se popolnoma ujema s tedanjim pristopom k pokristjanjevanju predkrščanskih svetih mest s studenci.

Na grobišču na Blejskem otoku so torej obstajala tri mesta, ki so jih pogrebci in drugi obiskovalci jasno prepoznavali: studenec, kamen in ognjišče. Prva os je povezovala studenec in ognjišče ter je služila kot orientacija za določanje lege in orientacije prvih grobov in temu je sledila geometrija kasnejše postavitve oltarjev cerkva.

Med hierofanijami Blejskega otoka je nemara najpomembnejša tista, ki manjka in na katero nakazuje luknja v živi skali na nekdanjem gornjem platoju otoka. Avtorji raziskav z veliko mero verjetnosti sodijo, da je luknja služila količku (gnomon) za izračun koledarja obrednega leta, saj je ob ujemanju s sveto geometrijo prostorske ureditve, ob luknji ležal označevalni zeleni kamen. Ideogram z izviro, ognjiščem in skrivnostnim zelenim kamnom je po stoletjih uporabe kasneje v zgodovini poskrbel za velika dejanja - navdihnil in dal duha Prešernovemu Krstu pri Savici, Linharta in njegovo asociacijo glede boginje Žive kot Sh-iva, pogajalce ob snovanju Sporazuma 2008, da so tako jasno zapisali smiselno vizijo rabe stavbe Proštija in vse, ki sledimo.

Ideogram je zaznal tudi pionir naravnega zdravilstva, zdraviliškega in termalnega turizma v Sloveniji, švicarski terapevt Arnold Rikli, ki je na Bled prišel bolan sredi 19.

³⁰ Fotografija gaja ob izviro z neokrnjeno podobo otoka je na platnici knjige. V trenutku posnetka, je večerni žarek padel z zahoda pod obrednim kotom 23,5°, fotografija pa je posneta z jezera na obredni liniji označeni kot os 5 (izvir – ognjišče).

³¹ Pleterski je otok hipotetično povezal še z dvema prostorskima točkama, Dobro goro in Gradiško. Skupaj naj bi te točke sestavljale »sveti trikotnik« z obrednim kotom 23°.

stoletja in tam razvil evropsko središče za premagovanje bolezni in utrjevanje zdravja Naravni zdravilni zavod za t. i. helio-hidroterapijsko zdravljenje.

Dodatne raziskave virov o medsebojnih vplivih prebojnih razumnikov v 19. stoletju bi bile ključne za celovito razumevanje stanja prepoznavnosti načel predkrščanskih kozmologij/ duhovnosti v tem stoletju.

V tretjem poglavju obravnavamo prenos lastništva in denacionalizacija ter kratko povzamemo zgodovino lastniški razmerij in sam epilog postopku denacionalizacije. Tu smo zbrali najpomembnejše informacije in argumente, ki odpirajo vprašanja o legitimnosti in legalnosti zatiranje, da je Blejski otok upravičen predmet denacionalizacije, saj je bil večji del zgodovine *de facto* in *de iure* v javni oziroma državni lasti (cesarjevi ali eksplicitno državni), kot fevdna posest pa je bil sicer dan v posest posamičnim škofom, česar pa tudi po našem mnenju ne moremo jemati kot razlog za odtujevanje v trajno zasebno last sedanji zakupnici.

Ključno dejanje države je bilo sprejetje Odloka o razglasitvi Blejskega otoka za kulturni spomenik državnega pomena, ki utemeljuje razglasitev z dejstvom, da je na otoku dediščina »več starejših svetišč«. Odlok o razglasitvi Blejskega otoka za kulturni spomenik državnega pomena iz leta 1999 varuje Blejski otok zaradi kulturnih, arheoloških, krajinskih, umetnostno arhitekturnih, zgodovinskih in drugih izjemnih lastnosti spričo česar naj bi imel otok kot celota poseben pomen za Republiko Slovenijo. Utemeljuje, da je Blejski otok edini naravni otok v Sloveniji, poseljen že v sedmem stoletju pred našim štetjem. Sedanjo obliko so mu dali človekovi posegi, ki so oblikovali široko kamnito baročno stopnišče z ograjo in več ploščadi.

V Odloku je eksplicitno varovana sukcesija svetišč in sicer v neposrednem kontekstu vezanem na sedanjo cerkev in sicer v dikciji »baročno preoblečena Marijina cerkev, naslednica več starejših svetišč«. Spomenik torej ni zaščiten kot sekvenca več »starejših cerkev«, kot so v več dopisih zavajajoče navajali sodelavci institucij države temveč kot sekvenca več »starejših svetišč«. Morda navidez kaže, da gre za malenkost, a ker smo na veličino takih »malenkosti«, ki imajo simbolno izjemen pomen, institucije države večkrat opozorili in se pritožili, postane taka »malenkost« sčasoma kot sistemska manipulacija sama po sebi *corpus delicti*. Spomnimo, da so bili pomembni odločevalci na MK v tistem času neposredno odgovorni za pristransko prikazovanje arheoloških izkopavanj v Bohinju na kar smo odločevalce opozorili kot primer slabe prakse. V letu 2015 je bila namreč odprta razstava, ki je nosila naslov »Sv. Janez Krstnik - starodavno svetišče ob Bohinjskem jezeru, in je bila postavljena v Muzeju Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici. Na katalogu razstave je kot odgovorna za muzeološki pregled podpisana ddr. Verena Vidrih Perko, ki je bil prav v tistem obdobju v.d. direktorice Direktorata za kulturno dediščino. Opozarjali smo, da je uporabljena besedna zveza v naslovu zavajajoča, saj je nekorektno, da s pomišljajem samostalnemu 'cerkev' dodajamo pristavek 'svetišče' s katerim nakažemo, da na drug način poimenujemo isto predmetnost in torej nakazujemo na so-pomenskost cerkve, kar pa ne ustreza dejstvu in resnici, saj je bila cerkev zgrajena na nekdanjem svetišču kot zanikanje dotedanje predmetnosti in kot vzpostavitev povsem nove predmetnosti. Pravilni naslov bi se moral glasiti: Cerkev Janeza Krstnika zgrajena na območju predkrščanskega svetišča. Ker ne gre za sukcesijo temveč za prostorsko prekrivanje v smislu prostorskega pokristjanjevanja, so take »podrobnosti« ključne. Kljub temu, da smo na tovrstne anomalije sproti opozarjali, se ne ministrstvo, ne predsedniki vlad in nihče drug, na opozorila ni odzival kaj šele, da bi z navzkrižji interesov začeli pozorno upravljati.

Enako velja za Blejski otok; zgodbe ne moremo interpretirati kot nasledstva svetišč kaj šele kot nasledstva cerkva, saj gre za prostorsko prekrivanje, izničenje nekdanjega pomena in vzpostavljanje novega pomena.

Priprava zbirke »Podoba raja« zanika podpisani Sporazum in Protokol

Sporazum 2008, o zaključku postopka pred Evropskim sodiščem za varstvo človekovih pravic in s tem končanju odprtih vprašanj denacionalizacijskega postopka vračanja nepremičnin Blejskega otoka ter upravljanju in gospodarjenju« iz oktobra 2008 v točki 1. kot nesporna potrjuje določila iz citiranega odloka, nato pa v Tč 4. para 6. nedvoumno določa, da se »Proštija nameni muzejski dejavnosti Dokumenti slovenstva, ki bodo zajemali čas od poselitve pa do samostojnosti.«

Že Protokol 2003 je v 3. točki vseboval izrecno določilo, da morajo »biti vsi programi na otoku v skladu z njegovo izjemno in posebno simbolno vrednostjo in spoštovanjem pietete, značilne za neposredno bližino sakralnega spomenika.« Glede na to, da citirani odlok iz leta 1999 kot svetišče oziroma sakralni spomenik ščiti celoten otok, se morajo torej načela pietete držati vsi programi na celotnem otoku.

Protokol o izvajanju medsebojno usklajenih vsebin na Blejskem otoku (2003) pa v členu 5. nedvoumno določa, da se »Proštija nameni muzeju slovenske simbolike, za katero skrbi Narodni muzej Slovenije, pri vsebinski postavitvi pa sodeluje tudi Inštitut za zgodovino cerkve pri Teološki fakulteti«.

Zaščita otoka kot hierofanije, kot sakralnega spomenika, je bila torej de-iure vedno nesporna. De-facto pa se izvajalci ne držijo načela pietete. Muzejska postavitve v stavbi Proštija mora nesporno slediti in biti skladna s Protokolom in Sporazumom, slediti mora torej načelu pietete, velikega spoštovanja do sakralnosti in hierofanij vseh svetišč na otoku in iz načela spoštovanja do svetišč seveda ne sme in ne more prezreti predkrščanske kulturne dediščine, kaj šele, da bi jo prekrivala s poudarjanjem krščanske simbolike.

Zato trdimo, da je dosedanja priprava zbirke nasprotna Sporazumu in Protokolu.

Priprava zbirke »Podoba raja« je diskriminatorna in nasprotna Ustavi RS

Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer je v letu 2015 prejela pobudo UPASANA SPD in je med drugim spremljala in preučila ravnanje Ministrstva za kulturo v zadevi Proštija. 26. Oktobra 2016 je z vodstvom Ministrstva za kulturo opravila razgovor in izrazila pričakovanje: »da bo v postopku postavitve zbirke (Proštija) upoštevano načelo nevtralnosti.« V posebnem dopisu UPASANI SPD je varuhinja zapisala, *»da je načelo nevtralnosti ustavno načelo in je država k njemu zavezana ne glede na to, ali se v dokumentih, ki jih sprejema (kot so v primeru Proštije smernice Narodnemu muzeju Slovenije), sklicuje nanje ali ne.«*³² V svojem zaključnem mnenju³³ o zadevi, pa je Varuhinja zapisala tudi stališče, da gre pri pripravi idejne zasnove predmetne muzejske zbirke za skrb za ohranjanje kulturne dediščine, ki je s formalnega vidika umeščenosti v URS kot z vsebinskega vidika tipična javna zadeva v

³² Varuhinja človekovih pravic (2016,1).

³³ Varuhinja človekovih pravic, (2017,1) -dokument v naslednjih poglavjih objavljamo v celoti.

smislu 44. člena URS in mora zatorej biti upravljanje te javne zadeve zagotovljeno vsem državljanom pod enakimi pogoji.

Po mnenju Varuhinje človekovih pravic je torej določilo iz Sporazuma 2008, v katerem si je RKC izposlovala izrecno pravico da »tudi sodeluje« pri pripravi zbirke, treba jemati dejansko kot eksplicitno zagotovilo države, da bo - poleg vseh drugih zainteresiranih državljanov pod enakimi pogoji sodelovala tudi s Teološko fakulteto. Na tej osnovi je Varuhinja ocenila, da je stališče NMS, da bo »predvidene muzejske vsebine usklajeval z eno od registriranih verskih skupnosti ter z njo tudi iskal ustrezne rešitve« (kar se je, - kot bomo videli v nadaljevanju – tudi dokazano uresničilo oziroma uresničevalo), takšno, da bi po mnenju Varuhinje pomenilo navodilo za diskriminacijo v smislu 9. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo. Načelo enakopravnosti verskih skupnosti je poseben izraz splošnega načela enakosti³⁴ iz 14. člena Ustave na področju odnosa države z verskimi skupnostmi in ga je treba razlagati v povezavi s prvim odstavkom 14. člena Ustave, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi osebnih okoliščin pri uživanju katere od človekovih pravic in temeljnih svoboščin, in v povezavi z drugim odstavkom istega člena, ki zapoveduje enakost vseh pred zakonom.

Povezava med ustavnimi človekovimi pravicami in načelom nevtralnosti države je torej po citiranem izreku Ustavnega sodišča nedvoumna in jo je treba razumeti zavezujoče.

Iz dokaznega gradiva ocenjujemo, da Vlada RS daje močan vtis sistematičnega kršenja ustavnega načela nevtralnosti države in da gre pri tem za sistemsko likvidacijo načela nevtralnosti države v odnosu do skupnosti registriranih po ZVS.

Po naši oceni in pridobljenem vtisu gre za sistemsko onesposabljanje z ustavo zajamčenega orodja za uveljavljanje človekovih pravic.

V poglavju IV. so zato podrobneje opisani postopki UPASANE, dopisovanje z MK in NMS, ugotavljanje navzkrižij interesov in pristranskosti, na osnovi česar smo morali koncem leta 2016 vložiti kazenski pregon zoper znane in neznane storilce. Priznati moram, da sem - po desetletjih izdatnih izkušenj z represivnimi organi – ob dobrih in slabih izkušnjah, vendarle pri kazenski ovadbi v tem primeru napravil naivno napako v izhodišču. Dejansko sem računal na bistveno večjo kvaliteto in neodvisnost represivnih organov. A sem se močno uštel; 'preiskava' je bila nedopustno površna, iz zapisnikov kriminalistične policije je razvidno, da so opravili samo zaslišanje moje osebe kot prijavitelja suma kaznivih dejanj, da pri osumljenih niso napravili ne intervjujev in ne poizvedbe o dokumentih. Ker dejansko nisem računal na tako nedejavnost kriminalistov, in sem predvideval, da so zastoji na okrožnem tožilstvu, smo napravili napake v postopku zaradi česar je bil spis zaključen brez epiloga, ki bi bil posledice resne preverbe sumov kaznivih dejanj in navzkrižij interesov in s tem kazenske odgovornosti vpletenih.

Še huje, kriminalistični inšpektor se je pri zaslišanju moje osebe, ki je podal sume, indice in dokaze o kaznivih dejanjih, postavil na stran MK, in nasprotno stališču Varuhinje človekovih pravic, pri vprašanju, ali je NMS zavezan delovati po

³⁴ V nadaljevanju se bomo dodatno sklicevali na Ustavno sodišče, ki je v izreku ustavne odločbe št. U-I-92/07 nazorsko nevtralnost države opredelilo kot integralni del načela o ločenosti države in verskih skupnosti iz prvega odstavka 7. člena Ustave.

Obligacijskem zakonu ali pa je dolžan s predmetno zadevo ravnati kot z javnim programom in pri tem upoštevati Ustavo RS in korpus človekovih pravic. Na tako sporen način pa je bil brez preiskave tudi zaključen predkazenski postopek glede očitanih sumov kaznivih dejanj.

UPASANA je v svojem delovanju spodbijala pristransko naravo delovanja države, ki ima izhodišče že v samem Sporazumu, da pa smo začutili prave dimenzije pristranskosti države v odnosih do verskih skupnosti pa smo morali stopiti v prostor organiziranih verskih skupnosti, ali kot – pristransko – pravi Zakon o verski svobodi ... na območje registriranih 'cerkva'! Ustanovili smo 'cerkev' ter v preambuli ustanovnega akta poudarili, da nismo ne cerkev in ne vera ter podrobneje razložili zakaj imamo – kot svetovnonazorska kozmološka skupnost - po Ustavi pravico, da se kljub temu vzpostavimo po pravem temu zakonu. Leta 2012 je tako po desetletjih neformalnega delovanja nastala UPASANA tudi kot pravna oseba.

Če je v prvih letih delovanja prirodiverskih organizacij kazalo, da je pristranskost države in neustavno dopuščanje privilegijev eni od registriranih verskih skupnosti, sicer v skupku moč razumeti kot sistemsko in sistematično, da pa je prejkone rezultat pristranskih aktivnosti individualnih nosilcev javnih nalog in javnih funkcij, pa se je v končnici, ob 30 obletnici samostojnosti in ob predsedovanju Slovenije Evropskemu svetu pokazalo, da gre vendarle za naklepno kolaboracijo celotnega državnega vrha in RKC, katere rezultat ni le pristranskost temveč izključevanje in flagrantna diskriminacija na strani države, kar podrobneje opisujemo v sklepnih poglavjih.

V obdobju, ko se svetovna javnost sooča in seznanja s šokantnimi, četudi že dolgo znanimi, poročili o nasilju kolonialnega katoliškega stroja nad staroselci v koloniziranih kontinentih, ki traja globoko v 20 in 21 stoletje, v času, ko bi evropski narodi morali pokazati ne le solidarnost s staroselskimi, temveč bi morali iz te solidarnosti biti svoj boj zoper lastno koloniziranost, za avtentičnost in svojo identiteto, za svoje duhovne korenine, se Slovenski politični vrh, še vedno brezsrčno, javno postavlja v hlapčevsko pozicijo v gođenju RKC.

UPASANA SPD je dala pobudo za uresničevanje določil za vzpostavitev predmetnega muzeja februarja 2014. Pred tem je Ministrstvo za kulturo z molkom prepuščalo zakupnici, RKC polno gospodarjenje in izrabo eminentnega prostora kulturne dediščine. Z dolgoletnim dopuščanjem komercialne izrabe prve med prvimi destinacijami turistične ponudbe v Sloveniji eni od komercialnih strank (vključno z delovanjem trgovine s tretjerazrednimi spominki v prostorih, kjer bi moral biti javni program s predmetnim muzejem) je bila država oškodovana, oškodovan je tudi javni interes, ki je interes po resnicoljubnem prikazu kulturne dediščine, saj je otok, ki ima izpričane karakteristike predkrščanske kulturne dediščine, prikazan pristransko tako v turistični ponudbi kot tudi sicer. Ob načrtovanju predmetnega muzeja, se je pristranskost pokazala tako pri izbiri imena in celostne podobe, kot pri sami vsebini zbirke, popuščanju pri deležu prostora v Prošitiji, ki naj bi ga zasedal predvideni muzej napram deležu, ki naj bi pripadal RKCjevi trgovini s spominki. Dokazov o pristranskosti smo v teku procesa dobivali vedno več in če se je na začetku še lahko razumelo, da gre pri Blejskem otoku za splet napak in posamičnih malomarnosti, je zdaj jasno, da gre za fenomen sistemske in sistematične pristranskosti, kar naslavljam kot »Slovenija – duhovna kolonija«.

V poglavju o upasanju Blejskega otoka in spravi zaokrožimo rdečo nit celotne pripovedi o Blejskem otoku in predmetnem muzeju, ki ga na njem še vedno ni, rdečo nit potenciala predvidene muzejske zbirke za ustvarjanje prijetnejšega in bolj

sodelovalnega vzdušja v republiki. Dovolj bi bilo, če bi torej govorili o vzdušju, a strinjamo se z vsemi, ki trdijo, da bi glede na zgodovinske razkole in nasilja še določeno obdobje morali govoriti tudi o spravi, vendar o novi generaciji sprave, o novem konceptu sprave in o novem pristopu do spravnih dejanj v Sloveniji.

Pri tem posebej spomnimo na doslej povsem prezrto povezovalno nit med partizanskim odporom in staroverstvom. V številnih stikih s staroverci po Sloveniji smo ugotovili, da so vodili odpor v več slovenskih regijah staroverski voditelji, kar je dodatno okrepilo zgoraj zapisane vire Medveščka, Šmitka in Bevka. Namigi iz literature so se potrdili ob terenskem raziskovanju. Muzejska zasnova zbirke kakršno smo lahko zaznali v zadnjih verzijah pod naslovom PODOBA RAJA (2021), bi bila zato ne le protiustavna in nezakonita temveč tudi protispravno dejanje sama po sebi.

Knjigi na pot: visoka ambicija za nov muzej!

Iz sveta jav-kanja v svet prav.

Za novo generacijo sprave si moramo zamisliti novo generacijo spravnih dejanj. Ta mora poleg rešitev vsebinskih vprašanj o katerih razpravljamo, upoštevati tudi sodobna dognanja neuropsihologije in kognitivne znanosti, saj slednje dajejo odgovore na vprašanja, zakaj pogosto tudi dobronamerni projekti z veliko politično in finančno podporo, ob neprimerni uporabi miselnih vzorcev, ne delujejo, ali pa celo delujejo z učinki nasprotnimi želenim. Zdi se, da se je v Sloveniji s spravo zgodilo prav slednje.

Magija praporščakov na desni in procesija škofov na levi strani obrednih odrov preprosto ne more učinkovati pomirilno in spravno.

Ob 30. obletnici osamosvajanja smo opazovali veliki šov spoja RKC in oblasti – in bili smo tiho, da se je šov nemoteno odvrtel v svoji neustavnosti do konca. Vlada si je v tej atmosferi lahko celo privoščila odpraviti motilce - najprej je odstavila direktorja urada za verske skupnosti in nato celo ukinila ta urad, s tem pa tudi sporočilo, ki ga je urad, ne glede na to, da je v operativnosti ostajal brezzobi tiger, poosebljal. Sporočilo, da je v Sloveniji jamčena verska svoboda in enakopravnost vsem.

Predsednik države je to dejanje hitel požegnati s takojšnjim obiskom pri nadškofu RKC in z neustavno izključnimi pogovori z njim o odprtih vprašanjih in programu 30. obletnice, ter je s tem še sam negiral načelo nevtralnosti države do verskih skupnosti.

Zato je razumljivo, da doslej projekta muzeja simbolov dokumentov slovenstva od poselitve do osamosvojitve na Blejskem otoku niso želeli izvesti. Kaj šele, da bi ga izvedli v kontekstu nove generacije sprave.

Kajti kolaboranti kolonialne oblasti v resnici ne potrebujejo sprave in ne potrebujejo globinskih spravnih projektov. Potrebujejo vojno.

Koncept ter ustroj muzejske zbirke, ki se nakazuje, bi trajno netil spore in konflikte.

Zato je postavitve take muzejske zbirke potrebno preprečiti.

Namesto muzeja slovenske simbolike, oziroma muzeja posebnega pomena z dokumenti in simboli slovenstva od poselitve do osamosvojitve, na Blejskem otoku dobivamo Simbol slovenske duhovne koloniziranosti, simbol pokristjanjevanja. Zapisana zgodba o Blejskem otoku, prikazuje mačehovski odnos Slovenije do svoje globoke kulturne dediščine. Druge slovenske regije nastopajo zgolj minimalistično,

simbolike ne-krščanskih kozmologij so maltene neobstoječe – tako ni v zbirki ne kurenta, ne krkvčanskega kamna, ne primerne omembe templja boginje Žive, ne celostne predstavitve Triglava, kaj šele dokumentov o pokristjanjevanju in prežitkih stare vere. Omembe predkrščanskih verovanj so bežne in postavljene v kontekst izginotja, torej brez informacij o tem, da je stara vera živa tudi danes. Kar je za vse staroverske državljane žaljivo in diskriminatorno samo po sebi.

Namesto, da bi novonastajajoča muzejska zbirka Slovence v svojih raznolikih istovetnostih združevala, bi Podoba raja odsevala potencial novih sporov in razdvajanja. Zbirka ne govori uravnoteženo o pomembnih simbolih iz drugih slovenskih regij, enostransko prikazuje pomen Blejskega otoka (z nesorazmerno težo krščanske simbolike in bežno omembo tradicije starejših svetišč) in v zgodovinski kroniki nekritično izpostavlja pretežno pomen pokristjanjevanja pri čemer so zgodovinska obdobja predstavljena neuravnoteženo. Nikjer ni simbola pentagrama in petokrake zvezde. Večnega simbola zaščite narodne identitete, ki inkarnira tudi povezavo med staroverstvom in partizanskim odporom.

Brez vztrajnega boja in nadzora civilne družbe, bi torej na Blejskem otoku imeli ali tretjerazredno štacuno z »globalno« roboto turističnih spominkov, ali pa bi dobili pristransko, nestrokovno, diskriminatorno zbirko, ki nima z nalogo, ki jo je Narodni muzej Slovenije dobil od Ministrstva za kulturo skorajda nič skupnega: dobili bi muzej kot memorandum in potrditev pokristjanjenosti. Scenarij »Podoba raja« ne govori o simbolih slovenstva od poselitve do osamosvojitve temveč o pokristjanjevanju in Blejski simboliki, ki ponovno potvarja zgodovino in utrjuje s spornimi metodami pridobljeni monopol RKC na področju verstev.

Realizacija scenarija Podoba raja bi bil proti-spravni projekt.

Pozivamo pristojne, da se postavitev zbirke Podoba raja (ali še dodatno okrnjenih izpeljank iz scenarija pod tem naslovom) v zgrabi Proštija na Blejskem otoku ustavi, da Narodni muzej Slovenije nemudoma vzpostavi transparenten, participatoren in nediskriminatoren proces priprave zbirke in da se nad delom Narodnega muzeja Slovenije pri Ministrstvu za kulturo vzpostavi ustrezen javni nadzor.

V pričujočem delu smo želeli pokazati, da ima predvideni muzej na Blejskem otoku izjemen potencial, da postane dejansko verodostojen globinski gradnik nove generacije sprave in pomiritve.

Prvič v zgodovini dobivamo zbirko slovenskih simbolov, in Slovenija si zasluži pri tem kvalitetno razpravo in odlično informiranost javnosti.

Upamo, da bodo nova vlada z novim predsednikom ali predsednico države in novoizvoljeni predstavniki državljanek in državljanov, vprašanje sprave zastavili prav. Na novo, z ambicijo, s kakršno so župan Hribar, mojstri Plečnik in Fabiani, bistroumni Tavčar in umetnik Zajec, na prelomu prejšnjih stoletij Francetu Prešernu v Ljubljani postavili spomenik. Spomenik, ki je vse do danes epicenter, izhodišče in simbol upora, boja, manifestiranja javnosti. Tako kot je premišljena postavitev Prešernovega spomenika kot inkarnacija Prešernove zgodbe iz Krsta pri Savici in iz pesnitve Ribič, postala neudušljiv ideogram slovenskega osamosvajanja, suverenosti

in smelega uporništva, tako lahko po dobrem stoletju spet enkrat dobimo strukturo pomiritve in pravičnosti, tudi tokrat na pravem mestu, v pravem času, na emblematski točki slovenske promocije v svetu, v času globalne soodvisnosti narodov, v času utelešenega sistema globalnega učenja in komuniciranja.

Načrtovani muzej lahko postane jedrna točka zgoščenih podatkov o resnični, brezčasni identiteti Slovenstva in o ideogramih, simbolih, svetiščih in resničnih, globinskih - edinih v resnici realnih - vrednotah našega prostora in ljudi, ki v njem začasno živimo.

Viri

Vsi citirani viri so praviloma v korpusu informacij javnega značaja in zavedeni v spisih pristojnih ministrstev. V primerih, ko to ne velja, je vir opremljen z dodatnimi informacijami.

DSS 2018, Ur. Hren, Marko, in Petrič, Nejc, 2018. Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja, zbornik prispevkov s simpozija v Kobaridu 2017, Društvo slovenski staroverci, 2018

DSS 2019, Ur. Hren, Marko, ur. 2020. Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja II, zbornik prispevkov s simpozija v Kobaridu 2018, Društvo slovenski staroverci, 2019

DSS 2020, Ur. Hren, Marko, ur. 2020. Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja III, zbornik prispevkov s simpozija v Kobaridu 2019, Društvo slovenski staroverci, 2020

GASPARI, A. 2012, Vodno kultno mesto na izlivu Blejskega jezera pri Mlinem. V / A. Gaspari, M. Erič (ur.) Potopljena preteklost: arheologija vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji. Zbornik ob 128-letnici Dežmanovih raziskav Ljubljane na Vrhniki (1884-2012), Radovljica, 309–314.

Hren, Marko, 2019, Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes, Beletrina, Ljubljana, 2019.

Hren, Marko, in Kopač, Janez, 2021, Prirodoverje, Akademija Staroslavov Hram, 2021.

Hren, Marko, 2020, Ancient Schools of Wisdom, Contemporary Spirituality (4.0), Sustainable Development and Industry 4.0., An Issues paper on evolution of the concepts of spirituality Including case study: Slovenia, Akademija Staroslavov Hram 2020, <https://independent.academia.edu/markohren>

Hribar, Spomenka in Tine, 2021, Slovenski razkoli in slovenska sprava.

Kothari, Gulab, 2015, Prajna, the inner wisdom, Pt. Madhusudan Ojha Institute of Vedic Studies and Research (Affiliated by J.R.R Sanskrit University), Vedic Science Series, Jaipur, India.

KPV (2015,1), dopis Kabineta predsednika vlade UPASANI SPD, z dne 24.6.2015 v zadevi 090-5/2015/2.

KPV (2016,1), dopis Kabineta predsednika vlade UPASANI SPD, z dne 22.2.2016 v zadevi 090-5/2016/4

KROPEJ, M. 2008, Od ajda do zlatoroga. Slovenska bajeslovna bitja. – Celovec.

LINHART, A. T. 1981, Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije.

Medvešček, Pavel, 2015. Iz nevidne strani neba : razkrite skrivnosti staroverstva. Zbirka Studia mythologica Slavica-Supplementa. Supplementum 12. Založba ZRC SAZU.

Medvešček, Pavel, 1992. Skrivnost in svetost kamna. Trst: Založništvo Tržaškega tiska.

MEDVEŠČEK, P. 2015, Iz nevidne strani neba: razkrite skrivnosti staroverstva. – *Studia mythologica Slavica, Supplementa, Supplementum 12*, Ljubljana.

MK 2008, »Sporazuma o zaključku postopka pred Evropskim sodiščem za varstvo človekovih pravic in s tem končanju odprtih vprašanj denacionalizacijskega postopka vračanja nepremičnin Blejskega otoka ter upravljanju in gospodarjenju« iz oktobra 2008",

MK (2014, 2), dopis Ministrstva za kulturo UPASANI SPD, z dne 23.10.2014 v zadevi 093-18/2014/5.

MK (2016, 1), dopis Ministrstva za kulturo UPASANI SPD, št. 6221-5/2016/3 z dne 2.3.2016 in zavrnilna odločba št. 090-5/2016/3 z dne 23.2.2016.

MK (2016, 2), dopis Ministrstva za kulturo UPASANI SPD, z dne 31.3. 2016 v zadevi 090-5/2016/21.

MK (2016, 3), dopis Ministrstva za kulturo UPASANI SPD, z dne 25.5. 2016 v zadevi 6221-5/2016/9.

MK (2016, 4), dopis Ministrstva za kulturo UPASANI SPD, z dne 11. 8.2016 v zadevi 6221-5/2016/15.

MK (2016, 6) zapisnik s sestanka 9.9.2016.

MK (2016, 6) dopis Ministrstva za kulturo NMS 25.10.2016 v zadevi 6221-5/2016: Blejski otok, Muzej slovenske simbolike oz. postavitve muzejske predstavitve »Dokumenti slovenstva«.

MK (2016,5) dopis Ministrstva za kulturo po zahtevi za informacije javnega značaja: trije dokumenti poslani dne 8.11.2016 s strani osebe pooblaščen za informacije javnega značaja, g. Matjaža Modica in sicer, zapisnik ga Jana Mlakar (Narodni muzej Slovenije) o obisku na Blejskem otoku, 27.9.2016, zapisnik srečanja MK z UPASANA SPD (9- september 2016, na temo Muzej slo venske simbolike oziroma Postavitve muzejske predstavitve »Dokumenti Slovenstva«, prisotni Marko Hren, minister Anton Peršak, DS Damjana Pečnik in vodja kabineta Maja Dimitrovski) in zapisnik srečanja MK z RKC (september 2016).

MK (2018) dopis državnega sekretarja Vojka Stoparja z dne 7.12.2018, v katerem se sklicuje na neodvisnost NMS kot izvajalca programa

Narodni muzej Slovenije (2016), dopis Ministrstvu za kulturo z dne 18.8.2016 št. 5/1-16 Narodni muzej Slovenije (2016, 1),

PLETERSKI, A. 2004, Idejni sistem blejske župe. – V / In: J. Dežman (ur. / ed.), *Bled 1000 let, Blejski zbornik 2004*,

PLETERSKI, A. 2008a, *Zgodnjesrednjeveška naselbina na blejski Pristavi. Najdbe / Fruhmittelalterliche Siedlung Pristava in Bled. Funde.* – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 14.

PLETERSKI, A. 2008b, Zgodnjesrednjeveški žgani grobovi v vzhodnih Alpah. – V / In: U. Steinklauber (ur. / ed.), *Fruhmittelalterarchaologie in der Steiermark (Beitrage eines Fachgesprachs anlässlich des 65. Geburtstags von Diether Kramer), Schild von Steier* (Beiheft, 4), 33–39.

PLETERSKI, A. 2010a, *Zgodnjesrednjeveška naselbina na blejski Pristavi. Tafonomija, predmeti in čas / Fruhmittelalterliche Siedlung Pristava in Bled.*

Taphonomie, Fundgegenstände und zeitliche Einordnung. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 19.

PLETERSKI, A. 2010b, Die frühmittelalterliche Besiedlung des Krvavec. Vorbericht. – V / In: Franz Mand, Harald Stadler (ur. / eds.), *Archäologie in den Alpen. Alltag und Kult*, Forschungsberichte der ANISA Band 3, Nearchos Band 19, Haus i. Ennstal, 209–218.

PLETERSKI, A. 2011, *Župa Bled. Nevidna srednjeveška Evropa.* – E-Monographiae Instituti Archaeologici Sloveniae / Dela Inštituta za arheologijo 1.

PLETERSKI, A. 2013b, Korak v kronologijo zgodnesrednjeveškega naglavnega nakita vzhodnih Alp / A step towards the chronology of early medieval head ornaments in the Eastern Alps. – *Arheološki vestnik* 64, 299–334.

PLETERSKI, A. 2014, *Kulturni genom. Prostor in njegovi ideogrami mitične zgodbe (The cultural genome. Space and its ideograms of the mythical story).* – *Studia mythologica Slavica – Supplementa*, Supplementum 10, Ljubljana.

PLETERSKI, A. 2015a, Staroverstvo in pričevanja starovercev. – V / In: Medvešček 2015, 15–33.

Pleterski, Andrej, 2014. Kulturni Genom in njegovi ideogrami mitične zgodbe. Zbirka *Studia mythologica Slavica- Supplementa. Supplementum 10*. Založba ZRC SAZU.

Pleterski, Andrej, 2016. Staroverstvo in pričevanja starovercev. V: Pavel Medvešček, *Iz nevidne strani neba*. Zbirka *Studia mythologica Slavica-Supplementa. Supplementum 12*. Založba ZRC SAZU.

Šmitek, Zmago, 2019, *Šešest divjine, zeleno dno našega kozmosa*, Beletrina, Ljubljana.

Šmitek, Zmago, 2012. *Poetika in logika slovenskih mitov, Ključi kraljestva*. Študentska Založba.

Šmitek, Zmago, 2004. *Mitološko izročilo Slovencev, svetinje preteklosti*. Študentska Založba.

Pleterski, Andrej, 2020: Mitična pokrajina-Preizkusi njenega obstoja z napovednima modeloma na primeru Blejskega otoka, v Štular Benjamin *Srednjeveški Blejski otok v arheoloških virih*, str. 235-275.

ŠTULAR Benjamin, 2020, *Srednjeveški Blejski otok v arheoloških virih*, OPERA INSTITUTI ARCHAEOLOGICI SLOVENIAE 42, 2020, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo, Založba ZRC; e-izdaja knjige (pdf) je pod pogoji licence Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA prosto dostopna tudi v elektronski obliki (pdf) / http://iza.zrc-sazu.si/pdf/Opera/Blejski_otok_OIAS_42_2020.pdf.

ŠTULAR Benjamin, 2020, 1, *Stratigrafska analiza in analiza nestoječih stavbnih ostankov v Štular Benjamin Srednjeveški Blejski otok v arheoloških virih* str 93- 198

UPASANA (2014,1) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo z dne 8.2.2014.

UPASANA (2014,2) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD z dne 3.oktober 2014 naslovljeno Uradu Informacijske pooblaščenke, Vladi republike Slovenije, Ministrstvu za kulturo, Računskemu sodišču RS , Komisiji za preprečevanje korupcije.

UPASANA (2014,3) Zapis sestanka s svetovnonazorsko kozmološko skupnostjo UPASANA Sanjava prostost duha, Ministrstvo za kulturo, 17.12.2014.

UPASANA (2015,1) , Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport in Zavodu RS za šolstvo z dne 16.4.2015.

UPASANA (2015,2) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD kabinetu predsednika vlade z dne 24.5.2015.

UPASANA (2015, 3) Potencialne moči starih znanj, Prispevek k začetku dialoga o predkrščanskih kozmologijah na ozemlju Republike Slovenije; Predlogi podani Ministrstvu za kulturo (v pisni obliki in z referatom na konferenci) ob posvetu o medverskem dialogu na Ministrstvu za kulturo dne 11.3. 2015 Prispevki objavljeni na http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_verske_skupnosti/posveti_in_druga_srecanja/.

UPASANA, (2014,1) 8. oktobra 2014 UPASANA predsedniku države Borutu Pahorju Predlog za razglas moratorija na spravo do oblikovanja novega procesa vzpostavljanja pogojev za mirno sožitje različnosti v Sloveniji.

UPASANA, (2014,2) 17 in nato ponovno še 26. oktobra 2014 UPASANA predsedniku države Borutu Pahorju in predsedniku Vlade RS Mirotu Cerarju Reševanje odprtih vprašanj med republiko Slovenijo in nazivnimi upasanskimi oziroma verskimi organizacijami Predlog za razglas moratorija na spravo do oblikovanja novega procesa vzpostavljanja pogojev za mirno sožitje različnosti v Sloveniji.

UPASANA (2016,1) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo z dne 23.1. 2016.

UPASANA (2016,2) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport in Zavodu RS za šolstvo z dne 23.1.2016.

UPASANA (2016,3) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Kabinetu predsednika vlade z dne 1. Februar 2016.

UPASANA (2016,4) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Kabinetu predsednika vlade z dne 21. Februar 2016.

UPASANA (2016,5) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, Svet za dialog o verski svobodi z dne 2.3. 2016.

UPASANA (2016,6) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Varuhinji človekovih pravic z dne 3.3. 2016.

UPASANA (2016,7) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Kabinetu predsednika vlade z dne 9.3. 2016.

UPASANA (2016,8) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 17.3. 2016 predlog za sklic izredne seje sveta)

UPASANA (2016,10) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 21.3. 2016.

UPASANA (2016,11) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 9.4. 2016.

UPASANA (2016,12) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 1.6. 2016

UPASANA (2016,13) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 12.6.

UPASANA (2016,14) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 29.7. 2016.

UPASANA (2016,15) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 16.8. 2016 Zadnji opomin pred uporabo instančnih postopkov in odgovor ministrstva z dne 11. 8. 2016 v zadevi 6221-5/2016/15.

UPASANA (2016,16) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo, z dne 30.8. 2016.

UPASANA (2016,17) , dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Zavodu za kulturno dediščino in Ministrstvu za kulturo, z dne 12.9. 2016.

UPASANA (2016, Svet 23.9.) dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Ministrstvu za kulturo – Svetu za dialog o verski svobodi, v imenu koalicije skupnosti po ZVS ki imajo v svetu skupnega kandidata, 23.9.2016.

UPASANA (2016,18) Zavodu za varstvo kulturne dediščine, Inšpektoratu za kulturo in medije, z dne 8.10.2016

UPASANA (2016,19), dopis Svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA SPD Varuhinji človekovih pravic z dne 6.11. 2016.

UPASANA (2017,1) KOMENTAR na IZHODIŠČA za Prenovo kulturnega modela – Modernizacijo kulturne politike. Dopis Ministrstvu za kulturo.

UPASANA- Staroslavov Hram, 2021, Prirodoverje.

Varuhinja človekovih pravic (2016,1). Dopis UPASANI z dne 2.11.2016 v zadevi 1.1. 5 – 2015 41 AD.

Varuhinja človekovih pravic (2017, 1). Dopis UPASANI z dne 30.5.2017 v zadevi 1.1. 6 – 2016 19 AD.

ZVKD (2016,1), dopis Zavoda za varstvo kulturne dediščine UPASANI SPD, z dne 8.9.2016 v zadevi 090-0014/2016/5 .

ZVKD (2016,2), dopis Zavoda za varstvo kulturne dediščine UPASANI SPD z dne 6.10.2016 v zadevi 090-0014/10,6/8.

ZVKD (2017,1), dopis Zavoda za varstvo kulturne dediščine UPASANI SPD z dne 27.7.2017 v zadevi 090-0014/2016/12.

Zavod RS za šolstvo (2016,1) dopis zavoda RS za šolstvo Ministrstvu za izobraževanje znanost in šport z dne 25.4.2016 v zadevi 6041-1/2016-6 (1302).

